Ազգ

AZG
armenian newspaper

Նոյեմբեր 6. 1991
Չորեքշաբթի
եռօրյա թերթ.
Ա տարի, թիվ 76
գինը՝ 30 կ.

հասցեն՝ Երեւան 375010
Հանրապետության 47
հեռախոս՝ 581841
ֆաքս՝ 582941
տելեքս՝ 243267 SULA SU

Պարեսային ժամը կրճատվում է

ԼՂՀ-ի արտակարգ դրության շրջանի նոր պարետ, գեներալ-մայոր Նիկոլայ Ժինկինի առաջին քայլը այն եղավ, որ նա նոյեմբերի 4-ից կրճատեց պարետային ժամը եւ բացեց Ստեփանակերտի կենտրոնական հրապարակը քաղաքացիների ազատ անց ու դարձի համար:

Մինչդեռ, ինչպես հայտարարեց Ղազախստանի դիտորդների խմբի ղեկավար Պրամկուլովը, Ժելեզնովոդսկի կոմյունիկեի իրագործմանը խոչընդոտում են, մասնավորապես, *«Հայաստանում եւ Ադրբեջանում ստեղծված սոցիալ-քաղաքական իրավիճակի էական տարբերությունները»:*

Նրա կարծիքով, Հայաստանում ամուր եւ հեղինակավոր գործադիր իշխանության պայմաններում ստեղծվել է կայուն քաղաքական իրավիճակ: Իսկ Ադրբեջանում, նախագահական վարչությանը զուգընթաց, մեծ ազդեցություն ունի ժողովրդական ճակատը, որը *«հաճախակի խափանում է հակադիր կողմերի միջեւ ձեռք բերված պայմանավորվածությունները»:* ■

ՀՌԱԿ պատվիրակությունը Գերմանիայում

Առաջին անգամը լինելով, Հայաստանի Ռամկավար ազատական կուսակցությունը պաշտոնական հրավերով մասնակցեց գերմանական Թյուրինգիա քաղաքում նոյեմբերի 1-ից 3-ը կայացած *«Ազատ դեմոկրատներ»* սեմինար-խորհրդաժողովին, որը կազմակերպել էին Գերմանիայի լիբերալ-դեմոկրատ կուսակցությունը եւ *«Ֆրիդրիխ Նաուման»* հաստատությունը: Ռուսաստանի, Ուկրաինայի, Չեխոսլովակիայի, Հունգարիայի, Սլովենիայի, Խորվաթիայի եւ Ռումինիայի ներկայացուցիչների հետ ՀՌԱԿ-ի ներկայացուցիչները եռօրյա քննարկումներ անցկացրին հատկապես նախկին Արեւելյան Եվրոպայի ու Խ. Միության երկրներում ռամկավարության (դեմոկրատիա) վիճակի, անելիքների մասին:

Այլ պատվիրակությունների կազմում ՀՌԱԿ-ի ներկայացուցիչը ընդունվեց Գերմանիայի արտգործնախարար Հանս Դիտրիխ Գենշերի կողմից, առանձին երկար տեսակցություն ունեցավ Հեսսեն նահանգի նախկին կառավարիչ եւ «Ֆրիդրիխ Նաուման» հաստատության պատասխանատու, դոկտ. Վոլֆգանգ Գերհարդի եւ Գերմանիայի Լիբերալ-դեմոկրատական կուսակցության նախագահ Օտտո Լամբսդորֆի հետ: Պայմանավորվածություն ձեռք բերվեց ուղղակի, սերտ հարաբերություններ պահպանել երկու կազմակերպությունների միջեւ: Առիթից օգտվելով, ՀՌԱԿ-ի պատվիրակությունը գերմանական կողմին ներկայացրեց Հայաստանի տնտեսական վիճակը, հատկապես առաջիկա ձմեռվա հետ կապված դժվարությունները:

ՀՌԱԿ-ի պատվիրակությունը առանձին տեսակցություն ունեցավ նաեւ Չեխոսլովակիայի արտգործնախարարի հետ:

Սեմինար-խորհրդաժողովը որոշեց համապատասխան կառավարությունների մոտ աշխատանք տանել Խորվաթիայի եւ Սլովենիայի անկախ հանրապետությունների ճանաչման ուղղությամբ: Ինչ վերաբերում է Հայաստանին, գերմանական կողմը հանձնառու եղավ այդ հարցը բարձրացնել Մոսկվայի կողմից անկախ Հայաստանի գոյավիճակը ճանաչելուց հետո: ■

Պեսխորհուրդը քննարկեց միութենական նախարարությունների ճակատագիրը

Նոյեմբերի 4-ին, օրվա երկրորդ կեսին ԽՍՀՄ Պեսխորհուրդը փակ դռների ետեւում եւ նեղ կազմով քննարկեց պաշտպանության, ներքին եւ արտաքին գործերի նախարարությունների ճակատագիրը:

ԽՍՀՄ զինյալ ուժերի գլխավոր շտաբի պետ Վլադիմիր Լոբովը «ՌՖ»-ին տված հարցազրույցում հայտարարեց, որ քննարկման ընթացքում պայմանավորվածություն է ձեռք բերվել, որ երկրում կլինեն միասնական զինյալ ուժեր: Նրա խոսքերով, հանրապետական բանակներ չեն ստեղծվի, սակայն հանրապետությունները ազգային գվարդիա ստեղծելու լայն հնարավորություններ կունենան: Իր հերթին ԽՍՀՄ նախագահի քաղաքական կոնսուլտացիվ կոմիտեի անդամ Ալեքսանդր Յակովլեւն ասաց, որ ԽՍՀՄ զինյալ ուժերի կարգավիճակը կպահպանվի, մինչեւ որ չստորագրվի միասնական պաշտպանության մասին պայմանագիրը: Նա դժվարացավ մեկնաբանել Ուկրաինայի դիրքորոշումը միութենական պաշտպանության նախարարության նկատմամբ, նշելով, որ Ուկրաինայի Գերագույն խորհրդի նախագահ Լեոնիդ Կրավչուկը բացակայում էր, իսկ ներկա գտնվող վարչապետ Վիտոլդ Ֆոկինը, ըստ Ռեութերի, չունի որոշում ընդունելու անհրաժեշտ լիազորություններ:

ԽՍՀՄ Պեսխորհուրդը հավանություն տվեց ԽՍՀՄ ներքին գործերի նախարարի կողմից ներկայացված այդ գերատեսչության վերակազմավորման նախագծին, որի համաձայն ՆԳՆ-ի կենտրոնական ապարատը կկրճատվի 20 տոկոսով: Այն, մասնավորապես, կհամաձայնեցնի հանրապետական ՆԳՆ-երի աշխատանքը, որոնց ֆունկցիաները կընդլայնվեն: Նրանց կհանձնվի նաեւ ՆԳՆ ներքին զորքերի ավելի քան կեսը՝ ՆԳՆ ներքին զորքերում 400 հազար ծառայողներից 230 հազարը կհանձնվեն հանրապետությունների ենթակայությանը:

Պեսխորհուրդը ընդունեց նաեւ Բ. Պանկինի առաջարկությունը՝ վերակազմավորել արտգործնախարարությունը արտաքին կապերի նախարարության, հաշվի առնելով, որ նրա իրավասության տակ կլինեն նաեւ արտաքին քաղաքական խնդիրները: Միաժամանակ հանրապետությունների արտաքին գործերի նախարարների խորհրդի մակարդակով նոր նախարարությունը կհամաձայնեցնի իր գործունեությունը ինքնիշխան պետությունների արտգործնախարարությունների հետ: Բ. Պանկինը նշեց, որ այժմ հանրապետությունների արտաքին քաղաքական գործունեությունը կընդլայնվի: Դրա հետ մեկտեղ, Պեսխորհրդում ներկա բոլոր նախարարները հայտարարել են, որ մտադիր չեն սեփական ներկայացուցչություններ ստեղծել արտասահմանում: Նրանք, նախարարի խոսքերով, շահագրգռված են, որ անհրաժեշտ դեպքում խորհրդային դեսպանատներին կից ստեղծվեն հանրապետությունների բաժիններ: ■

Ո՞րն է առաջիկա հանդիպման վայրը

Երեք օր տեւած նախնական ընդհանուր խոսակցություններ վարելուց հետո, երկուշաբթի օրը Մադրիդի խաղաղության խորհրդաժողովն անցավ գործնական փուլ, որի ընթացքում իսրայելյան պատվիրակությունը ըսկսեց եւ շարունակելու է հանդիպել պաղեստինյան, սիրիական եւ լիբանանյան պատվիրակությունների հետ:

Երկուշաբթի օրը տեղի ունեցավ իսրայելյան եւ պաղեստին-հորդանանյան դեմ առ դեմ հանդիպումը, որը, ըստ մասնակիցների, ավարտվեց բարեկամական մթնոլորտում, որը եւ առիթ տվեց Մ. Նահանգների պետքարտուղարին հայտարարել, թե ինքը շատ գոհ է հանդիպման մակարդակից եւ այն որակեց «լավ դարձակետ» միջինարեւելյան կնճռի լուծման ճանապարհին:

Նույն օրը, երեկոյան, Միրիան համաձայնեց բանակցությունների նստել իսրայելյան պատվիրակության հետ: Մի պահ սիրիական պատվիրակությանը միացավ լիբանանյանը: Խոսակցությունների գլխավոր հարցը վերաբերում էր առաջիկա հանդիպման տեղի ու վայրի որոշմանը: ■

Հարավսլավական դաշնակցային բանակը գրոհում է

Երկուշաբթի օրը Հարավսլավիայի դաշնակցային բանակը ընդհանուր հարձակման անցավ խորվաթական պաշարված երկու քաղաքների՝ Դուբրովնիկի եւ Վուկովարի վրա, նախապես ականանետային կենտրոնացված կրակով «մաքրելով» նրանց տարբեր թաղամասերը: Կան բազմաթիվ զոհեր եւ վիրավորներ, բազմաթիվ շրջաններում ծագել են հրդեհներ:

Հարձակման այս նոր ալիքը բացատրվում է նրանով, որ այսօր, չորեքշաբթի, այն ժամկետն է, երբ Եվրոպական համայնքի երկրների նախաձեռնությամբ խաղաղության խոսակցություններ են սկսվելու կռվող կողմերի միջեւ, հետեւաբար, հարավսլավական դաշնակցային իշխանությունները ձգտում են իրավիճակն ի նպաստ իրենց բերել տեղում: ■

Հարավային Ամերիկայի հայ առաջնորդները բողոքում են

Հարավային Ամերիկայի հայոց առաջնորդական եկեղեցու երեք թեմերի առաջնորդները՝ Գիսակ եպս. Մուրադյանը (Արգենտինա), Տաթեւ եպս. Ղարիբյանը (Բրազիլիա) եւ Հակոբ եպս. Գլընջյանը (Ուրուգվայ) միացյալ ստորագրությամբ բողոքել են արգենտինյան *«Էլ կրոնիստա կոմերսիալ»* թերթի խմբագրությանը, որը հոկտեմբերի 17-ի իր համարում *«Սփյուռքը չի պաշտպանում Լեւոն Տեր-Պետրոսյանին»* խորագրով հոդված էր հրատարակել:

«Էլ կրոնիստա կոմերսիալ»-ը իր հոդվածում մեջբերել է Արգենտինայի Հայ ազգային խորհրդի (եկեղեցական վարչություն, դաշնակցական մեծամասնությամբ) ներկայացուցիչ Մարիո Նալբանդյանի խոսքերը, որը կասկածի տակ էր առել Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի ընտրությունը:

Հարավային Ամերիկայի հայ առաջնորդները իրենց գաղութների անունից ցավում եւ զարմանք են հայտնում թերթի բույլ տված խեղաթյուրումներին, հայտնելով, որ Հայաստանի ժողովրդի 83 տոկոսը իր ձայնն է տվել Լեւոն Տեր-Պետրոսյանին, միաժամանակ համաձայնում, որ սփյուռքահայության մեծամասնությունը պաշտպանում է Լեւոն Տեր-Պետրոսյանին: Առիթից օգտվելով՝ հայ առաջնորդները շնորհավորում են նորընտիր նախագահին: ■

Ելցինը մերժեց Կուրիլները հանձնելու ծրագիրը

Ռուսաստանի նախագահ Բորիս Ելցինը մերժեց Ճապոնիային Կուրիլյան կղզիները հանձնելու ծրագրերը, նշելով, որ նա ոչ մեկին չէր լիազորել իր անունից խոսել այդ թեմայով: Այդ մասին հայտարարեց Սախալինի մարզի վարչության ղեկավար Վալենտին Ֆյոդորովը Ռուսաստանի ղեկավարի հետ կարճատեւ հանդիպումից հետո: Դրա հետ մեկտեղ, Վ. Ֆյոդորովի խոսքերով, դեռ շուտ է հանել այդ հարցը օրակարգից, քանի որ Ճապոնիայի հետ բանակցություններ է վարելու Ռուսաստանի արտգործնախարարությունը, իսկ այդ գերատեսչությանը Կուրիլների խնդրի լուծման հարցում «վստահել չի կարելի»: ■

Վրաստանում սով չի լինի

Վրաստանի առեւտրի նախարար Զուրաբ Կուգելիանին հայտարարեց, որ ձմռանը Վրաստանին սով չի սպառնում: Նրա խոսքերով, պաշարներն ավելի քան բավական են: Խորհրդարանի *«Ազատ Վրաստան»* թերթին տված հարցազրույցում նա նշեց, որ մթերված է 2,5 տոննա միս, 1200 տոննա կարագ, 100 տոննա շաքար: Մոտ ժամանակներս ըսպասվում է ստանալ եւս 1500 տոննա միս, 1300 տոննա կարագ եւ 200 տոննա շաքար: Պայմանագիր է կնքվել Չեխոսլովակիայի հետ՝ 50 տոննա շաքար առաքելու վերաբերյալ: ■

Տաջիկ կոմունիստը մզկիթ է վառել: Վերածննդի իսլամական կուսակցության նախագահի տեղակալ Դավլաս Ուսմոնը հաղորդել է, որ Տաջիկաբադյան շրջանի Լենինի գյուղում հրդեհվել է Մուլլո Թիմուրի մզկիթը: Վնասը կազմում է 1 մլն. ռուբլի: Հրդեհման կասկածի տակ ձերբակալվել է տեղի կոլտնտեսության աշխատողը, որը Տաջիկստանի կոմկուսի համակիրներից է: ■

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

Մադրիդում գտնված միջոցին Մ. Նահանգների պետքարտուղար Ջեյմս Բեյքերը հայտնեց, թե ընթացիկ ամսվա ավարտին այցելելու է Պեկին: Իրականանալու դեպքում այդ այցը լինելու է ամերիկյան նման մակարդակի առաջին հանդիպումը չինական կողմի հետ՝ 1989 թ. հունիսին Տյանանմենի հրապարակում տեղի ունեցած արյունահեղ միջադեպերից ի վեր:

Հինգուկես տարի տեւած բացակայությունից հետո Իմելդա Մարկոսը վերադարձավ Ֆիլիպիններ, որտեղ երկրի նախկին առաջին տիկինը դիմագրավելու է դատական գործի, որը հարուցված է իր եւ հանգուցյալ ամուսնու՝ Ֆերդինանդ Մարկոսի դեմ՝ պետական միջոցները յուրացնելու մեղադրանքով: Հասնելով Մանիլա, նա հայտարարեց, որ հետամտելու է ամուսնու աճյունը Ֆիլիպիններ տեղափոխելու իր ծրագիրը:

Ըստ միջազգային դիտորդների, իրաքյան իշխանություններն սկսել են քրդերի ու վաճառականների շրջափակման քաղաքականություն ձեռնարկել հյուսիսային Իրաքի քուրդ ազգաբնակչության դեմ, նպատակ ունենալով ստիպել նրանց՝ ընդունելու Բաղդադի ինքնավարության ծրագիրը:

Սեւամորթ քարոզիչ ու քաղաքական գործիչ Ջեսսի Ջեքսոնը հայտարարեց, թե նպատակ չունի ընտրապայքար մղել Դեմոկրատական կուսակցության կողմից ամերիկյան նախագահական առաջիկա ընտրություններին թեկնածու առաջադրվելու համար, այլ բավարարվելու է քաղաքական համակարգը դեպի գրկված խավերը բերելու աշխատանքով: Իր հերթին, Նյու Յորքի նահանգապետ Մարիո Կուոմոն խոստացավ «ամենաարագ ժամկետում» որոշել իր թեկնածության հարցը:

Հռոմում այս շաբաթ սկսվող ՆԱՏՕ-ի ժողովում օրակարգի հարց կդառնա նախկին խորհրդային բլոկի երկրների հետ համագործակցությունը սերտացնելու հանձնառությունը, որը մասնակից երկրները վերցրել էին անցյալ տարի Լոնդոնում կայացած ժողովի ընթացքում:

Զամբիայի նորընտիր նախագահ Ֆրեդերիկ Չիլուբան շաբաթ օրը նախագահի երդում տալուց անմիջապես հետո ձեռնարկեց երկրի նոր կառավարություն կազմելու գործը: Նա ձայների 75 տոկոսով պարտության էր մատնել 27 տարի նախագահած իր մրցակցին՝ Քենեթ Քաունդային: ■

digitised by A.R.A.R.@

Արմենպրեսը լիազորված է հայտարարելու...

3. Հայացք ներսից եւ դրսից

ԱՐՄԵՆ ԴՈՒԼՅԱՆ
Լրագրող

Արմենպրեսի մասին խոսելիս չի կարելի հաշվի չառնել, որ այդ գործակալությունը լոկ մի մասն է լրատվության պետական-քաղաքական այն համակարգի, որը ձեւավորվել էր տասնամյակների ընթացքում եւ որը, ցավոք, պահպանվեց նոր իշխանությունների կողմից: Այդ կուռ կառույցի օղակներն են՝ Գերագույն խորհրդի լրատվական կենտրոն (նախկինում այս դերը կատարում էր ՀԿԿ Կենտկոմի համապատասխան բաժինը)- Արմենպրես- «Լրաբեր»- խորհրդարանական եւ նրան «հարող» թերթեր: Այս հստակ համակարգի անխափան գործունեության մեխանիզմը, թերեւս, ոչ մեկի համար գաղտնիք չէ: «Վերեւից» իջեցվում է լավ խմբագրված ու դոզավորված ինֆորմացիա (հիշենք թեկուզ «քննարկվեցին պետական կյանքի այլ հարցեր» դասական արտահայտությունը: Այսինքն, ինչ որ մեկը մեր՝ ընթերցողներիս փոխարեն նախապես որոշել է, թե ինչի մասին եւ ինչքան պետք է իմանանք), այդ պաշտոնական տեղեկատվությունը հանձնվում է Արմենպրեսին, որը, բարեխղճորեն կատարելով ստացող-առաքողի իր դերը, այն ուղարկում է «Լրաբեր», «Հայաստանի Հանրապետություն», որոնք պարտադիր կերպով հրապարակում են այդ լրատվությունը առանց խմբագրելու կամ կրճատելու իրավունքի: Ճիշտ է, հեռուստատեսությունում մի անգամ փորձեցին մի քանի տող հանել պաշտոնական հաղորդագրությունից, սակայն որոշ ժամանակ անց այնտեղի մի ցասումնալի խրատ ստացան մեր համազգային շարժման խոշոր առաջնորդ Վանո Սիրադեղյանից, որ դեռ երկար ժամանակ չեն հանդգնի նման հանցավոր նախաձեռնություն ցուցաբերել:

Հենց այս պետական-քաղաքական կառույցի շրջանակներում պետք է դիտարկել Արմենպրեսի տեղն ու դերը: Այդ համակարգի վառ պտուղները մենք կարող ենք ամեն օր ընթերցել «Լրաբերի» թողարկումներում կամ «Հայաստանի Հանրապետության» էջերում: «Գերագույն խորհրդում», «նրա նախագահությունում», «նախարարների խորհրդում», «մշտական հանձնաժողովներում», «Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովում», ուղերձներ եւ շնորհավորանքներ, նամակներ ու հեռագրեր, հանդիպումներ եւ ընդունելություններ... Կասկած չկա, որ շատ շուտով այս շարքը կհամալրեն Հայաստանի Հանրապետության նախագահի գործունեության մասին պատմող արձանագրային հաղորդումները:

Վերցրեք ցանկացած օրվա լրագրերը եւ կհամոզվեք թե ինչ զարմանալի նմանություն եւ միօրինակություն է տիրում խորհրդարանական «Հայաստանի Հանրապետության», «անկախ» «Հայաստանի» եւ «ժողովրդավարական» «Երեկոյան Երեւանի» առաջին էջերում: Այստեղ էլ Արմենպրեսի մասը, ինչպես ասում են, խառն է. չէ որ իրենց անկախ ու ազատ հորջորջող լրատվության որոշ միջոցներում պետական գործակալությունից ստացած պաշտոնական հաղորդումները մինչեւ հիմա էլ ընկալվում են որպես պարտադիր: (Ցավոք պետք է նշեմ, որ կարճ ժամանակամիջոցում բարի համբավ ձեռք բերած «Ազգն» էլ օրըստօրե դառնում է ավելի ու ավելի իշխանամետ ու իշխանահաճո):

Բայց չէ որ համայնավարական ժամանակներից մեզ հասած այս պետական-քաղաքական համակարգը գոյություն չունի արդեն ոչ նախկին ԽՍՀՄ-ում, ոչ Ռուսաստանում, էլ չեմ ասում քաղաքակիրթ երկրների մասին, որտեղ այն պարզապես որպես զավեշտ կընկալվեր:

Լրատվության այսպիսի պաշտոնական կառույցի առկայության պայմաններում իրոք ավելորդ են դառնում ցուցումներն ու հրահանգները. «վերեւից» գործակալությունը պարզապես ստանում է պատրաստի նյութեր, որոնք պարտադիր են տարածման համար: Ինչ վերաբերում է «պետական կարծիքին», որը կոչված է արտահայտելու պետական գործակալությունը, ապա ես պարզապես չեմ հասկանում, ո՞վ է մշակում այդ կարծիքը կամ դիրքորոշումը՝ ինքը տնօրե՞նը, կոլեգիա՞ն, իսկ գուցե ողջ աշխատավորական կոլեկտի՞վը: Եվ եթե գործակալությունը իրոք ոչ մի կոպեկ չի ընդունում պետությունից, ինչու՞ է կոչվում պետական: Մանավանդ, որ վերջերս ընդունված մամուլի մասին օրենքն էլ այդպիսի հատուկ կարգավիճակ չի նախատեսում:

Կարծում եմ, այնուամենայնիվ, որ Արմենպրեսը ի վերջո կդառնա կարգին գործակալություն, եւ դա հեշտությամբ տեղի կունենա այն ժամանակ, երբ կապամոնտաժվի եւ կդադարի գործել լրատվության մինչեւ օրս գոյություն ունեցող պետական-քաղաքական համակարգը: Երբ իշխանության եւ կառավարման բարձրագույն մարմինների լրատվական ծառայությունները կսկսեն վերջապես զբաղվել իրենց անմիջական պարտականություններով, այն է՝ տեղեկացնել լրագրողներին կատարվող իրադարձությունների մասին, այլ ոչ թե ծավալուն հաշվետվություններ հրամցնել Արմենպրեսին, երբ կվերանա «խորհրդարանական պաշտոնաթերթ» անհեթեթ հասկացությունը, երբ «Լրաբերը» այլեւս չի հիշեցնի 70-ականների «Վրեմյա» օրագիրը:

Այն ժամանակ ոչ ոք այլեւս սկուտեղով ինֆորմացիա չի մատուցի Արմենպրեսին, եւ գործակալությունը ստիպված կլինի ինքնուրույն հայթայթել տեղեկատվությունը, ստիպված կլինի բարձրացնել օպերատիվությունը, ստիպված կլինի իր արտադրանքի «սպառման» նոր ուղիներ փնտրել, այլապես կդառնա անմրցունակ:

Սակայն կարծում եմ նաեւ, որ այդ ժամանակները շուտով չեն գա: Միառժամանակ թվում էր, թե հին համակարգը ինքնըստինքյան կվերանա. ցավոք, պարզվեց, որ այն շատ հարմար ու ձեռնտու է նոր իշխանություններին: Ավելին, ըստ որոշ նախանշանների կարելի է ենթադրել, որ իրավիճակը լրատվության բնագավառում կվատթարանա:

Փառք աստծո, ես պրոֆեսիոնալ գուշակ չեմ...

Հայկական «Ծովահրեշի» եւ «Զարմանահրեշ» այլ բաների մասին

(մի հարցազրույցի առիթով)

Ես համակրում եմ «Ազգ» թերթը, ինֆորմացիայի հարստության եւ մեկնությունների համարձակ եզրահանգումների համար: Սակայն ցավալի էր թերթում կարդալ միտումնավոր լուրերով ու չստուգված փաստերով լեցուն մի հարցազրույց, որն ինձ ստիպեց գրիչ վերցնել:

Ընդհանրապես վերջերս մամուլում հայտնվում են այսպես կոչված «հարցազրույցներ» նախկին քրեական ծանր հանցագործ, իսկ այժմ իբրեւ թե «նոմենկլատուրայի մաֆիայի» դեմ «տիտանական» պայքարի ելած Արմեն, երբեմնի Պուշկին Սերոբյանի հետ: Նման միտումնավոր «սենսացիոն» հարցազրույց զարմանալի կերպով տեղ է գտել «ԱԶԳ»-ում, բավական զգայացունց վերնագրի տակ՝ *«Հրանտ Ոսկանյանի, Կարեն Դեմիրճյանի եւ այլոց մութ գործերի կենդանի վկան, կամ Հայկական «Ծովահրեշ»*: (Տես «Ազգ», մայիսի 25, 1991 թ.):

Նախ մի կողմ թողնենք այդ հարցազրույցից բուրող «սենսացիայի» եւ մեղադրանքների ողջ «բուրմունքը» եւ տեսնենք, թե ով է հարցազրույցի «էպիկենտրոնը»՝ Արմեն Սերոբյանը: Արդյոք հարցազրույցը վարող Աննա Իսրայելյանին հայտնի՞ է, թե թերթի էջերում ընդարձակ «բարոյախոսական» եւ «մերկացնող» բնույթի հարցազրույց տված եւ հերոսամարտիկի դեր ստանձնած այդ անձնավորությունը ինչպիսի «փառահեղ» քրեական անցյալ ունի, նաեւ՝ ինչ ներկա ունի այժմ: Ես այն տպավորությունն ունեմ, որ, ցավոք, շատ բան խմբագրությանը հայտնի չէ, եւ անհրաժեշտություն է ընթերցողին ծանոթացնել այն 5 քրեական հոդվածների հետ, որոնցում հիշատակված հանցանքների «լիարժեք» տերն է Պուշկին Սերոբյանը: Լավ կլիներ, եթե հարցազրույցը վարող Աննա Իսրայելյանը, նախքան հարցազրույցը թերթի էջերում հրապարակելը ծանոթանար նրա կենսագրությանը, կամ գոնե կարդար 1991 թ. մայիսի 22-ին *«Ձայն օրինաց»* թերթում տպագրված հոդվածը, որտեղ պատմված է Պուշկին Սերոբյանի դիմակը: Բավական է միայն հիշատակել, որ Հայաստանի Գերագույն դատարանի քրեական գործերի դատական կոլեգիայի 1981 թ. հոկտեմբերի 6-ի դատավճռով Պուշկին Սերոբյանը մի շարք քրեորեն հետապնդելի հանցանքների համար դատապարտվել է ազատազրկման 14 տարի ժամանակով, որից շուրջ 10 տարին պատիժը կրել է ուժեղացված ռեժիմի ուղղիչ աշխատանքային գաղութում: Ահա նրա դատական գործի դատավճռի հատվածը.

«15-131 հ. 3-րդ մաս. (զրպարտություն) – 5 տարի ազատազրկում

195 հոդ. 2-րդ մաս. (ակնհայտ սուտ մատնություն) – 7 տարի ազատազրկում

232 հոդ. 1-ին մաս. (ապօրինի զենք պահել) – 4 տարի ազատազրկում

15-99 հ. 3-րդ կետ (ծանրացուցիչ հանգամանքներում դիտավորյալ սպանության փորձ) – 10 տարի ազատազրկում

185 հոդ. 3-րդ մաս (ծանրացուցիչ հանգամանքներում կաշառք ստանալ) – 14 տարի ազատազրկում,

եւ այդ հոդվածների սանկցիաների համակցությամբ դատապարտվել է ազատազրկման 14 տարի ժամանակով, անձնական գույքի բռնագրավումով, եւ որոշվել է թողնել պատիժը կրելու ուժեղացված ռեժիմի ուղղիչ աշխատանքային ռեժիմում»:

Այդ ամենից հետո, ես ուզում եմ հարցնել, միթե հնարավոր է Պ. Սերոբյանին ներկայացնել ընթերցողին որպես *«նոմենկլատուրային մաֆիայի»* դեմ պայքարող մարտիկի եւ նրանց «զոհի»: Մի՞թե անչափահաս աղջկա նկատմամբ բռնաբարություն կատարած հանցագործներից 15000 ռուբլի կաշառք ստանալը համարվում է պայքար «նոմենկլատուրային մաֆիայի» դեմ: Մի՞թե զրպարտությունը պայքար է «մաֆիայի» դեմ: Մի՞թե սպանություն ծրագրելը, ապօրինի զենք պահելը համարվում է պայքար «նոմենկլատուրայի» դեմ: Ինչո՞ւ հարցազրույց վարողը «աչքաթող» է արել այս լուրջ հանցանքների տիրոջ անցյալը: Տարրական պատասխանատվությունը պահանջում է, որ թղթակիցը ծանոթանար Սերոբյանի վերաբերյալ քրեական գործի տվյալների կամ գոնե մեղադրանքի էության հետ եւ ոչ թե իր հարցադրումներով Սերոբյանի ձեռքը տար կեղծիքների ու ստերի տողարկը: Զարմացնում է այն փաստը, որ Աննա Իսրայելյանը ոչ մի անգամ չի հարցնում, թե ինչ հոդվածներով է դատապարտվել Պ. Սերոբյանը: Եվ զարմացնում է այն, որ առատ-առատ (բայց անապացույց) խոսելով ուրիշների արարքների մասին, Սերոբյանը «մոռանում» է իր իսկ վերը նշված հանցանքները եւ ներկայացնում այնպիսի պատկեր, որ կարծես թե դրա հետքն անգամ չկա իր կենսագրության մեջ: Արդեն որերորդ անգամ իր հարցազրույցներում Սերոբյանը ամեն գնով փորձում է իր հանցանքներն ու բանտ ընկնելը ձեւափոխել այնպես, իբրեւ թե դրա պատճառը իր ազնիվ քաղաքական (որն է դա՝ կաշառակերությո՞ւնը, զրպարտությո՞ւնը, սպանության փո՞րձը»), ազգային եւ «մաֆիայի» դեմ մղված պայքարի շարունակությունն է: Նախկին մաֆիայի դեմ պայքարելու լավագույն միջոցը մի՞թե նախկին քրեական հանցագործին ազգային հերոս «սարքելն» է եւ դեռ մի բան էլ ավելին... *«Օգոստոսի 23 – Ազգային դաշինք»* միության նախագահ օծելն է (պարզվում է, ինքն է իրեն օծել):

«Ազգային դաշինք» եւ ազգի գոյատեւման, համախմբման, միասնության եւ ուրիշ վեհ նպատակներով ստեղծված ու ստեղծվող միությունները բարոյական եւ իրավական իրավունք ունեն ընկալվելու եւ անգամ պարզապես նրանց շարքերում գտնվելու միայն այն անձինք, ովքեր ազգի լիարժեք զավակներն են, ովքեր իրենց ճակատագիրը կապել են ազգի ճակատագրի հետ, ովքեր երբեւէ ոտնձգություն չեն կատարել ազգի եւ նրա յուրաքանչյուր անհատի նկատմամբ:

Փաստորեն, Սերոբյանը ամեն գնով փորձում է իր կողմից կատարած քրեական ծանր հանցանքներին քաղաքական եւ այլախոհական տեսք տալ եւ այդ ճանապարհով հասնել իր նպատակին՝ ինչ-որ կերպ հասարակության մեջ դիրք ստանալուն:

Մամուլը, հեռուստատեսությունը, ռադիոն եւ զանգվածային լրատվության մյուս միջոցները հնարավոր է, որ ժամանակավորապես ճիշտ տեղեկություն չունենան դեպքերի իրավիճակի մասին: Բայց, չէ՞ որ դատախազությունն ու Գերագույն դատարանը քաջատեղյակ են եւ իրենց չհրկիզվող պահարաններում պահում են Պ. Սերոբյանի կատարած հանցանքների անհերքելի ապացույցները՝ բազմահատոր քրեական գործը: Այնտեղ նաեւ ապացուցված է, որ հանրապետության նախկին ղեկավարները ոչ մի կապ չունեն Սերոբյանի քրեական անցյալի հետ, ո՛չ ստիպել են նրան կաշառք վերցնել բռնաբարված անչափահաս աղջկա բռնաբարիչներից, ո՛չ ապօրինի զենք պահել, ո՛չ էլ զրպարտել: Ողջ հարցազրույցի ընթացքում լրագրողը ոչ մի տեղ չի նշում, որ իր հետ զրուցողը նախկինում քրեական ծանր հանցանքներ է գործել: Փոխարենը՝ ոչնչով չապացուցված հայտարարություններ, որ Սերոբյանը պայքարել է նոմենկլատուրային մաֆիայի դեմ, եւ այդ պատճառով նրան ձերբակալել են: Սա կեղծիք է եւ խաբեություն՝ քրեական հանցանքները քողարկել՝ կամ պատճառաբանել իբրեւ թե «վերեւում» գտնվող ղեկավարների հետ պայքարի անհրաժեշտությամբ: Այդ հանցանքների հետ կապ ունեն միայն եւ միայն Սերոբյանի ծառայողական անբարոյությունը, պաշտոնական դիրքի չարաշահումը, ագահությունն ու ընչաքաղցությունը: Ահա թե ինչն է դրդել կաշառակերության եւ այլ հանցանքների: Գուցե նա հույս ուներ, որ մարդիկ մոռացել են այդ հանցանքները, գուցե հաջողվի ուրիշներին քավության նոխազ սարքել... Զարմանում ես հանրապետության դատախազության եւ Գերագույն դատարանի լռության վրա, ասես իրենք չեն արդարացի վճիռը կայացրել: Ժամանակն է, որ նրանք մասնակցեն հարցի պարզաբանմանը: Նախկին հանցագործը, օգտվելով այդ լռությունից, իր հարցազրույցներում այն «միտքն» է անվերջ կրկնում, թե ինքը հանցանք չի գործել, այն... վերագրել են իրեն եւ «որակել»... որպես հանցանք: Դուրս է գալիս, որ «ուրիշներն» են «որակում» նրան որպես կաշառակեր, զրպարտիչ եւ այլն, եւ ոչ թե Գերագույն դատարանի դատավճիռը, որի հիմքում ընկած են երկու-երեք տարվա հետաքննություններ, վկաներ, իրեղեն ապացույցներ: Սերոբյանը հույս ունի, որ մենք չենք նայի իր քրեական գործին, եւ կհավատանք, որ նրան սոսկ պաշտոնեական անձինք են «որակել» կաշառակեր կամ զրպարտիչ եւ առանց որեւէ դատի քշել բանտ: Շա՜տ միամիտ է ձեւանում Սերոբյանը: Նրանք պաշտոնյաները «որակեցին» նրան հանցագործ եւ տե՛ս, տե՛ս, մարդուն բռնեցին:

Փորձեցին հասարակական կարծիք ստեղծել: Կարդում ես այս ամենը եւ չես հավատում, որ այս մտավարժանքները իրավաբանական կրթության տեր մարդն է գրում: Ուրեմն՝ Սերոբյանին ձերբակալել էին ոչ թե գործած ծանր հանցանքների համար, այլ որովհետեւ մի շարք ղեկավարներ նրա մասին... «հասարակական կարծիք» էին ստեղծել: Ահա՛ թե ինչ: Պարզվում է, ոչ միայն լուրեր են տարածել, այլեւ համարձակվել են Սերոբյանի գործած հանցանքները որակել որպես կաշառակերություն, պաշտոնամոլություն եւ այլն: Նախ այս հանցանքների որակումը ոչ թե ինչ-որ մեկի կողմից է տրվել, այլ՝ Հայաստանի Գերագույն դատարանի: Սա փաստ է: Ի՞նչ է, ըստ Սերոբյանի, կաշառակերությունը պետք է որակվեր որպես ազնվությո՞ւն: Եւ վերջապես, ինչպես կարող էր հանցագործը սոսկ ինչ-որ մեկի կողմից «որակվելու» պատճառով բանտ ընկնել: Չէ՞ որ Սերոբյանի քրեական գործի հատորները բառիս բուն իմաստով պարզապես «պայթում» են նրա գործած հանցանքների փաստացի եւ իրեղեն ապացույցներից: Զավեշտական է, չէ՞, ինչ-որ մեկը քեզ որակեց «կաշառակեր», եւ դու իսկույն բանտ ընկար: Վերը դիտված այդ հատվածը պարունակում է մեկ այլ խորամանկ քայլ եւս՝ պատրանք ստեղծել, իբրեւ թե գործած հանցանքը սոսկ «որակվել» է որպես այդպիսին այնտեղ, դրսում, հասարակության մեջ, իսկ իրականում, դատարանում, դա ապացուցված չէ, կամ ավելին, այդպիսի բան իսկի էլ չի եղել, սոսկ... որակվել է ուրիշների կողմից:

Տեսնելով, որ լրագրող Իսրայելյանը միտք էլ չունի գոնե ձեւի համար հետաքրքրվել նրա քրեական անցյալով, Սերոբյանի փարիսեցի ճոռոմաբանությունը հասնում է գագաթնակետին. *«Ճշմարտությունը պետք է ասվի այժմ եւ ոչ թե այս պատերի մեջ, այլ դատարանում ի լուր եւ ի տես ժողովրդի»:* Լավ է, չէ՞ հնչում: Բայց մոռանում է, որ այդ ճշմարտությունը առաջին հերթին հենց իրեն է ասվել դատարանում եւ ասվել է երեք տարի մանրակրկիտ դատավարությունից հետո, որի ընթացքում ողջ հասակով մեկ բացվեց նրա գործած հանցանքների «շարանը»:

ԱՐՏԵՄ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
Իրավ. դոկտոր, պրոֆեսոր

digitised by A.R.A.R.@

ՌԱԿ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Հայաստանի Հանրապետության տնտեսության ռեֆորմի սկզբունքները (Նախագիծ)

6

5.Արտաքին տնտեսական կապերը

Հայաստանի Հանրապետությունում արտաքին տնտեսական կապերի ղեկավարումը իրականացնում է օրենսդիր բարձրագույն մարմինը՝ խորհրդարանը: Այն մշակում է հանրապետության արտաքին տնտեսական քաղաքականությունը, արտաքին տնտեսական կապերը կարգավորող օրենքներ է հրապարակում, միջազգային պայմանագրեր է վավերացնում:

Արտաքին տնտեսական կապերի կարգավորումը եւ անմիջական իրականացումը կատարում են կառավարության մարմինները, ընդ որում, հատուկ տեղ է հատկացվում հանրապետության արտաքին տնտեսական կապերի նախարարությանը:

Արտաքին տնտեսական կապերի իրականացման գործում հատուկ տեղ են գրավում միջազգային առեւտրական պայմանագրերը եւ համաձայնագրերը: Դրանք կարգավորում են թե ընդհանուր կարգի նորմերը (առեւտրական պայմանագրերը, ապրանքափոխանակության եւ վճարումների, ինվեստիցիաների մասին համաձայնագրերը եւ այլն), թե կողմերի պարտադիր պարտավորությունները (օբյեկտների կառուցմանը աջակցություն, գիտա-տեխնիկական համագործակցություն, օգնություն տարբեր ոլորտներում եւ այլն):

Ռուբլու անփոխանակելիության եւ ազգային փոխարկելի դրամի բացակայության պայմաններում ՀՀ արտաքին տնտեսական հարաբերություններում հատուկ տեղ են գրավում քլիրինգային համաձայնագրերը, որոնք, որպես փոխադարձ պահանջների եւ պարտականությունների վրա հիմնված ոչ կանխիկ վճարումների համակարգ, կարող են լայնորեն կիրառվել թե միութենական, թե միջազգային վճարումներում:

Լիարժեք եւ արդյունավետ արտաքին տնտեսական գործունեության իրագործման համար Հայաստանի Հանրապետությունը միջազգային հարաբերությունների լիիրավ սուբյեկտ պետք է դառնա, այսինքն՝ ձեռք բերի քաղաքական անկախություն: Միայն այս դեպքում Հայաստանը որպես համաշխարհային ընկերակցության անդամ եւ որպես թերզարգացած եւ արմատական քաղաքական ու տնտեսական վերափոխումների ճանապարհին ընտրած երկիր, կարող է ակնկալել զարգացած երկրների եւ միջազգային կազմակերպությունների օգնությունը, այլեւ՝ միջազգային ֆինանսական կազմակերպությունների անդամ դառնալ: Այլ պայմաններում, օրինակ, միութենական պայմանագրի ստորագրման դեպքում, Հայաստանը պետք է ձեռք բերի արտաքին տնտեսական հարաբերությունների լիիրավ սուբյեկտի կարգավիճակը, արտաքին տնտեսական քաղաքականության ինքնուրույն իրագործման իրավունքը:

Հանրապետության արտաքին տնտեսական կապերի ոլորտում առանձնահատուկ տեղ է տրվում արտահանման խթանումը, որը ներառում է.

ա) ձեռնարկությունների հարկերի ողջամիտ իջեցումը՝ կախված արտահանմանը ներկա արտադրանքի ծավալից,

բ) ձեռնարկություններին իրավունք է տրվում ձեւավորել արտահանման ենթակա արտադրության զարգացման ռեզերվային ֆոնդեր, ընդ որում, շահույթի մի մասը ազատվում է հարկերից,

գ) արտահանման արտադրությունների հաշիվները ազատ են տարիֆային եւ հարկային վճարումներից,

դ) ուղղակի սուբսիդիաների վճարում,

ե) արտահանման համար պարգեւատրում,

զ) այլ արտոնություններ:

Հայաստանի Հանրապետությունում արտաքին տնտեսական կապերի կարգավորումը ներգրավում է վարչական այնպիսի մեթոդներ, ինչպիսիք են լիցենզավորումը եւ քվոտավորումը: Պետությունը ի դեմս իր արտաքին տնտեսական մարմինների, ձեռնարկություններին ապրանքների արտահանման եւ ներմուծման լիցենզիաներ է հատկացնում, սահմանափակված արտահանման (ներմուծման) քվոտաներով, որոնք, իր հերթին, սահմանվում են տվյալ արտադրանքի կամ ապրանքի արտահանման (ներմուծման) ծավալի եւ նրանց ներքին արտադրման (սպառման) ծավալի հարաբերությամբ:

Լիցենզավորման հիմնական նպատակն է. ազգային արդյունաբերությունը պաշտպանել արտերկրի արտադրողների մրցակցությունից, ապահովել ներքին սպառման բավարար մակարդակը եւ սահմանափակել արտասահմանյան ապրանքների ներմուծման համար ծախսվող վալյուտայի քանակը:

Արտաքին տնտեսական կապերի կարգավորման համար ՀՀ կառավարությունը կիրառում է նաեւ հետեւյալ սկզբունքները եւ մեթոդները. հակադեմպինգային եւ ներմուծման ընթացակարգերը, տեխնիկական արգելափակոցները եւ այլն:

Արտահանման արտադրությունների խթանման նպատակով Հայաստանի Հանրապետությունում կիրառվում են նրանց ուղղակի եւ անուղղակի ֆինանսավորման ընկերություններ: Արտահանման արտադրությունների ուղղակի ֆինանսավորումը իրագործվում է արտադրանքի ինքնարժեքի եւ արտահանման գների տարբերության բյուջետային լրավճարների միջոցով՝ նախապատրաստված շահույթներ ստանալու նպատակով: Ընդ որում, սուբսիդիաները հատկացվում են, որպես կանոն, այն ձեռնարկություններ, որոնց առաջադեմ, գիտատարողունակ արտադրություն են կազմակերպում: Սուբսիդիաներով փոխհատուցվում են նրանց գիտա-տեխնիկական եւ նախագծա-կոնստրուկտորական ծախսերը:

Արտահանման արտադրությունների անուղղակի ֆինանսավորումը Հայաստանի Հանրապետությունում իրագործվում է, հիմնականում, պետական եւ մասնավոր (կոմերցիոն) բանկերի միջոցով, որոնց պետությունը լրավճարներ է հատկացնում արտահանողների վարկային դրույքների իջեցման համար: Օգտագործվում են նաեւ վարկային եւ տարիֆային արտոնություններ. արտահանվող արտադրանքի արտադրողներին վերադարձվում են ակցիզները, մաքսերը եւ այլն, այլեւ՝ պետական շահավետ պատվերներ են հատկացվում:

Արտահանման արտադրությունների խթանման կարեւոր սկզբունքն է նաեւ արտահանմանի վարկավորումը, որը երկու ձեւերով է իրագործվում. ներքին եւ արտաքին: Առաջին դեպքում պետությունը արտոնյալ վարկեր է հատկացնում ձեռնարկություններին արտահանման արտադրություններ կազմակերպելու համար: Արտաքին վարկավորումը անմիջականորեն արտահանման-ներմուծման գործողություններն է ապահովում:

Արտահանման արտադրության խթանման սկզբունքն է նաեւ արտահանման ապահովագրությունը, որը Հայաստանի Հանրապետությունում իրագործվում է նույնպես երկու ձեւերով. ներքին եւ արտաքին: Ներքին ապահովագրությունը պետությունն է կատարում. արտահանման արտոնություններին հատկացվող խոշոր ինվեստիցիաների դեպքում ռիսկի մի մասը ծածկվում է բյուջետային միջոցներից: Արտաքին ապահովագրման ժամանակ պետությունը ծածկում է արտահանման հետ կապված ռիսկի մի մասը:

Հայաստանի պետությունը, կառավարությունը կարգավորում են արտաքին տնտեսական կապերը, նաեւ վիճակագրական, հետազոտական եւ ինֆորմացիոն արդյունավետ աշխատանքներ ծավալելով: Կառավարությունը, հանրապետության համապատասխան պետական մարմինները՝ դեսպանատները, առեւտրական ներկայացուցչությունները եւ այլ միջոցով օտերկրից կոմերցիոն ինֆորմացիա են հավաքում, համապատասխան արտասահմանյան պարտնյորներ են հայթայթում՝ արտաքին տնտեսական կապերի համար: Պետությունը խթանում եւ կազմակերպում է ազգային եւ միջազգային ցուցահանդեսներ, տոնավաճառներ եւ այլն: Պետական վիճակագրական մարմինները համապատասխան ինֆորմացիա են հավաքում, տեղեկատուներ են հրատարակում: Վերջիններիս հիման վրա վեր է հանվում արտաքին տնտեսական կապերի ներկա վիճակը եւ զարգացման հեռանկարները, ձեւավորվում են արտաքին տնտեսական քաղաքականության սկզբունքները:

Արտաքին տնտեսական կապերի տեսական կարգավորման կարեւորագույն տարրն է վալյուտային քաղաքականությունը: Անկախ դրանից, թե Հայաստանը մնալու է ռուբլու վալյուտա-տնտեսական գոտում, սեփական վալյուտա ստեղծելու, վալյուտային քաղաքականության բոլոր ձեւերը եւ ուղղվածությունները ենթակա են յուրացմանը եւ ակտիվ օգտագործմանը: Բոլոր հանրապետությունների՝ միության ընդհանուր տնտեսական ոլորտում խիստ ներգրավվածության բերումով բացառված չէ նաեւ ռուբլու վերածումը միջազգային կոլեկտիվ դրամական միավորի (ԷԲՅՈւ-ի նման), բոլոր հանրապետությունների սեփական վալյուտաների առկայությամբ:

Վալյուտային քաղաքականությունը իրագործվում է Հայաստանի կենտրոնական եւ այլ պետական բանկերի կողմից՝ վճարումների հաշվեկշռի, վալյուտայի կուրսերի, ազգային արտադրության մրցունակության վրա ներազդելու նպատակով:

ՀՀ վալյուտային քաղաքականությունը իրավաբանորեն ձեւակերպվում է վալյուտային օրենսդրությամբ, որն ընդգրկում է վալյուտային արժեքների հետ՝ հանրապետությունում եւ նրա սահմաններից դուրս կատարվող գործողությունների կարգը, այլեւ վալյուտային հիմնախնդիրներով պետությունների միջեւ կնքվող երկկողմանի եւ բազմակողմանի համաձայնագրերի կարգավորման իրավական նորմերը: Պետությունը վալյուտային կարգավորման սահմաններում կանոնակարգում է նաեւ միջազգային հաշվարկները եւ վալյուտային գործողությունների կատարման կարգը:

Վալյուտային քաղաքականության իրագործման հիմնական ձեւերն են. դիսկոնտային, դեվիզային քաղաքականությունը եւ նրա տարատեսակը՝ վալյուտային ինտերվենցիան, վալյուտային ռեզերվների դիվերսիֆիկացիան, վալյուտային սահմանափակումները, վալյուտայի փոխարկելիության աստիճանը, վալյուտային կուրսի ռեժիմի կարգավորումը, դեվալվացիան ու ռեվալվացիան:

Պետության արտաքին տնտեսական կապերը ընդհանրացված ձեւով դրսեւորվում են միջազգային հաշվարկների հաշվեկշիռներում, որտեղ կենտրոնական դիրք է գրավում վճարումների հաշվեկշիռը՝ հանրապետության եւ արտաշխարհի միջեւ բոլոր փաստացի վճարումների եւ դրամական մուտքերի լիակատար հարաբերությունը:

Վճարումների հաշվեկշռի վիճակը յուրաքանչյուր պետության տնտեսական իրավիճակի հիմնական չափանիշն է: ՀՀ կառավարության հիմնական խնդիրն է հանրապետության վճարումների հաշվեկշռի ակտիվության ապահովումը:

Վճարումների հաշվեկշռի կարգավորման նյութական հիմքն է.

ա) պետական սեփականությունը, այդ թվում ոսկե-վալյուտային եւ ապրանքային ռեզերվները,

բ) ազգային եկամտի այն մասը, որը վերաբաշխվում է պետական բյուջեի միջոցով (վարկերը, մաքսերը, գանձումները, պետական ձեռնարկությունների եկամուտները եւ այլն),

գ) պետության անմիջական մասնակցությունը բոլոր արտաքին տնտեսական կապերում՝ որպես կապիտալների արտահանող, վարկատու, փոխատու, երաշխավոր,

դ) արտաքին տնտեսական գործողությունների կարգավորումը՝ նորմատիվ ակտերի եւ արտաքին տնտեսական կապերի վերահսկման մարմինների միջոցով:

Վճարումների հաշվեկշռի դեֆիցիտի ծածկման եւ ակտիվության ապահովման հիմնական մեթոդներն են.

ա) արտահանման խթանումը եւ ներմուծման սանձահարումը,

բ) արտասահմանյան (միջազգային, միջկառավարական եւ մասնավոր) փոխառությունները եւ վարկերը,

գ) ձեռնարկչական կապիտալի եւ պորտֆելային ինվեստիցիայի ներմուծումը եւ այլն: Վճարման բյուջեի օգտագործումը:

Հանրապետության արտաքին տնտեսական կապերում առանձնահատուկ տեղ է գրավում ինվեստիցիոն քաղաքականությունը:

Արտասահմանյան ուղղակի ինվեստիցիաների կարգավորումը կատարվում է, առաջին հերթին, նրանց բույլատրելի չափերի միջոցով (100 տոկոս արտասահմանյան մասնակցությամբ եւ համատեղ ձեռնարկություններ):

Արտաքին տնտեսական կապերը նոր յուրացնող բոլոր երկրների, այդ թվում նաեւ Հայաստանի Հանրապետության արտասահմանյան կապիտալը պետք է դիտարկվի որպես «ծրար», որն ընդգրկում է կապիտալը, տեխնոլոգիան, մենեջմենտի եւ մարքետինգի հմտությունները, այլեւ որպես միջազգային տնտեսության մեջ ինտեգրացման միջոց:

Սկզբնական փուլում հանրապետության տնտեսության մեջ ինվեստիցիաների խթանման համար, որպես համաշխարհային տնտեսական կապերի համակարգում ուղղակի եւ արագընթաց ինտեգրացման, միությունից անկախ հզոր կառուցվածքների ստեղծման անհրաժեշտ նախապայման, Հայաստանը պետք է հանդուրժի եկամուտների (հարկերի, մաքսերի) կորուստները՝ արտասահմանյան ինվեստիցիաների համար առավել նպաստավոր պայմաններ ապահովելով: Այս պայմանների օրենսդրական դրսեւորումն է.

ա) երաշխիքները (ազգայնացում չկատարելը, ազգայնացման դեպքում՝ ինվեստիցիաների լիակատար փոխհատուցումը վալյուտայով եւ շուկայական արժեքով),

բ) հարկավորումը (լիակատար կամ մասնակի՝ որոշակի ժամկետով),

գ) ֆինանսային ասպեկտները (ամորտիզացիոն դրույքները, ռեզերվային, սոցիալական, արտադրական պարտադիր ֆոնդերի չափը),

դ) վարկային (վարկավորման պայմանները եւ տեղական բանկերում հաշիվների վճարումը),

ե) շահույթի ռեպատրիացիայի սկզբունքները (լիակատար, մասնակի),

զ) հաշվապահական հաշվառում եւ վիճակագրությունը (հաշվետվության պարտադիր կանոնները),

է) արտասահմանցիների՝ կառավարմանը (ղեկավարմանը) մասնակցելու սկզբունքները,

ը) համատեղ ձեռնարկություններում արտասահմանյան պարտնյորի բույլատրելի մասը:

Հայաստանի Հանրապետությունում առավելագույն վարկային արտոնություններ են տրվում այն ինվեստորներին, որոնք ներմուծումներ են տրամադրում կարեւորագույն ճյուղերին, հանրապետության հետամնաց եւ ռազմավարական նշանակություն ունեցող շրջաններին, այլեւ ազատ գոտուն:

Արտաքին տնտեսական կապերի արդյունավետության աճի, հանրապետության ինտեգրացիային համաշխարհային տնտեսական համակարգի մեջ անհրաժեշտ է ստեղծել ժամանակակից ենթակառուցվածք, որը ընդգրկում է տրանսպորտային համակարգի արմատական վերափոխումը, ժամանակակից կոմերցիոն կապի համակարգի ձեւավորումը, հարեւան պետությունների հետ ուղղակի եւ արդյունավետ կապի ստեղծումը:

Հանրապետության տնտեսությունում արտասահմանյան կապիտալի ներմուծման համար կարեւորագույնն են այն ոլորտները, որոնք սեփական հումքի բազա ունեն (գունավոր մետաղագործությունը, մրգերի եւ բանջարեղենի, պահածոների ու հանքային ջրերի արտադրությունը, շինանյութերի եւ խաղողագործության ճյուղերը), գիտատարողունակ ճյուղերը (ռադիոէլեկտրոնիկան, հաշվողական տեխնիկան, սարքաշինությունը, էլեկտրատեխնիկան), որոնք բավարար կադրային պոտենցիալ ունեն, այլեւ բավականաչափ զարգացած թեթեւ արդյունաբերությունը, որոնք ի վիճակի են արագորեն ավելացնել ՀՀ արտահանման պոտենցիալը:

ՀՀ արտահանման կարեւոր մաս կարող է դառնալ նաեւ աշխատանքային ուժի արտահանումը, այդ թվում՝ մտավոր, ինչը կընպաստի հանրապետության վալյուտային ռեսուրսների մակարդակի բարձրացմանը, ձեռնարկչական գործունեության փորձի, հմտությունների ձեռք բերման հիմնախնդիրների լուծմանը:

Արտաքին տնտեսական կապերի նորմատիվ-օրենսդրական եւ ինստիտուցիոնալ ապահովումը

1) «ՀՀ Արտասահմանյան կապիտալի մասին» օրենքը,

2) «ՀՀ արտերկրի քաղաքացիների ունեցվածքի պաշտպանության մասին» օրենքը,

3) «Ինվեստիցիոն գործունեության մասին» օրենքը,

4) «Արտերկրի կապիտալի ներդրման կարգի մասին» օրենքը,

5) ՀՀ վալյուտային օրենսդրությունը

digitised by A.R.A.R.@

Պալլատ-ամչկոտ հարսնացուի մասին

Հ. Մարուխեանի Բոստոնեան ելոյթին առիթով

Կարծեցի որ հարսնցու տեսնելու գացեր էինք:

Գիտէք, մեր ամօթխած աղջիկները, որոնք տան ամենէն հեռաւոր սենեակը կը փակուին եւ «չեմ-ու-չեմ» կ'ընեն, յետոյ տեղի տալով աղաչանքներու եւ ողոքումներու՝ իրենց դէմքն ու բարտի հասակը (իրականութեան մէջ բարտի հասակ ունեցող հայ աղջիկ շատ չեմ տեսած...), այո, իրենց դէմքն ու բարտի հասակը ցոյց կուտան «հանդիսատես»ներուն ակնթարթ մը՝ ու կը հեռանան՝ իրենց երազներուն վերադառնալու, այն երազներուն, որոնք հիմը կը կազմեն իրենց երեւակայութեան ստեղծած աշխարհին:

Այո, հարսնատեսի արարողութեան կը նմանէր այն հրապարակային հաւաքոյթը, որ տեղի ունեցաւ երեքշաբթի գիշեր, հոկտեմբեր 29-ին, Ուոթըրթաունի (Բոստոն) Հայ մշակութային կեդրոնի սրահին մէջ, ուր մօտ 300 հայեր ներկայ էին ունկնդրելու Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան գլխաւոր դէմքին՝ Հրայր Մարուխեանի բանախօսութիւնը Հայաստանի կացութեան մասին: Պարոն Մարուխեանին կ'ընկերանային Ռուբէն Յովսէփեան, «Նորք» գրական ամսագրի խմբագիր եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Հայաստանի ղեկավարներէն, եւ Մուշեղ Միքայէլեան, կուսակցութեան Երեւանի «Ազատամարտ» շաբաթաթերթի խմբագիրը:

Գիտեմ որ պարոն Մարուխեանի պաշտօնը այդ երեկոյ շատ դժուար էր. շարքայիններուն միջեւ բացատրէր- եւ արդարացնէր- Հոկտեմբեր 16ին տեղի ունեցած նախագահական ընտրութեան մէջ Դաշնակցութեան պարտութիւնը: Ճարտար ճառախօս, ժողովուրդի հոգեբանութեան քաջատեղեակ, հմուտ հիմնականը տեսնելու եւ մանրուքները անտեսելու արուեստին, ան իր ճառին մէջ ամէն ինչ ըսաւ բացի կարեւորագոյնէն.- Ինչու՞ եւ ինչպէ՞ս յառաջացաւ պարտութիւնը: Պարոն Մարուխեան փոխարէնը սպառնաց «մօտ օրերուն» բացայայտելիք փաստերով. *«Մենք շուտով ի վիճակի կ'ըլլանք բացայայտելու, թէ ինչ կար ընտրութիւններու այս տոկոսին միջեւ. փաստաթուղթերը երեւան պիտի գան»:* Աւելի ետք անոր տուած անորոշ բացատրութիւններէն կարելի էր կռահել, թէ «հայկական մաֆիա»ն դեր ունեցած կրնար ըլլալ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի *«80 եւ չեմ գիտեր ինչ»* տոկոսով տարած յաղթանակին մէջ: *«Քանի հին լծակները տակաւին կը գործեն, մինչեւ այն ատեն, որ հայկական մաֆիան կը գործէ՝ 80 տոկոս ստացողը վաղը կրնայ 0 տոկոս ստանալ: ... Եթէ ռուս մուժիկը կը ջնջէ այդ լծակը, մենք եւս պէտք է ընենք նոյնը Հայաստանի մէջ»,* ըսաւ պարոն Մարուխեան, այս «լծակ»-ներու եւ տոկոսներու խառնարանին մէջ ջանալով մոռցնել տալ իր կուսակցութեան կրած պարտութեան իրականութիւնը:

Մուշեղ Միքայէլեան եւս, որ, ի դէպ, արտայայտուելու դժուարութիւն ունենալով մեր մինուճար հայրենին քերականական կանոններն ալ կ'ոտնակոխէր անգթութեամբ, կրկնեց պարոն Մարուխեանի ըսածները. ըստ իրեն, զինք *«կը մտահոգէ 80 տոկոսը»*, եւ ընտրութեան նախօրէին կամ բուն օրը *«ժողովուրդը բնաւ չէր գիտեր ինչ կ'ընէր»*: Ապա՝ *«կը գործեն այլ ուժեր. Մոսկուան այդ օրերին անընդհատ քաղցրութիւն էր անում: Յանկարծ Արցախում խաղաղութիւն տիրեց: Մոսկուան չէր թողնում, որ ժողովրդական ճիշդ ընտրութիւն ընթանար: Մեր ժողովուրդը հեշտութեամբ խաբնուեց: Ժողովուրդը աղէտ հասկանում է հիմա»:*

Ընթերցողը, եթէ կրնայ, թող բան մը հասկնայ վերի մէջբերումէն: Պարոն Մարուխեան իր ճառին կարեւոր նիւթը դարձուց Հայաստանի տնտեսական կեանքին անկեալ վիճակը՝ անցնող մէկ տարուան ընթացքին: Իր բառապաշարի երանգապնակին ամէնէն սեւ գոյները գործածեց, նկարագրելու համար, թէ ինչպէ՛ս Հայաստանի «գիտական ինստիտուտներ»ը շուտով պիտի գոցուին, որովհետեւ դրամ չկայ, որովհետեւ գիտնականները, որոնցմէ ոմանք, ըստ իրեն, աւելի կարող են քան Ամերիկայի լաւագոյնները- իրենց աշխատավարձը պիտի չստանան: Դրամատուներու մէջ պատառ դրամ չկայ. ժողովրդական խնայողութիւններն իսկ «մխուած» են:

Իսկ ինչու՞ այսպէս է. ի՞նչն է պատճառը:

Կայ մէկ բացատրութիւն. կայ մէկ պատճառ- Ներկայ իշխանութեան (կարդացէ՛ք Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի գլխաւորած կառավարութեան) *«առճակատումի սխալ կուրսը՝ Կեդրոնին նկատմամբ»*: Պարոն Մարուխեան ըսեց. *«Դժբախտաբար արդիւնքն է այդ կուրսին»*: Դաշնակցութեան միւս պարագլուխը, Հրաչ Տասնապետեան, Ֆիլատելֆիոյ մէջ Հոկտեմբեր 12-ին արտասանած իր ճառին մէջ կ'այպանէր Հայաստանի իշխանութիւններուն *«անօրինակ եւ երբեմն հիւանդագին ռուսատեացութիւն մը, որ... Կեդրոնին դէմ առճակատման դրօշակ պարզել տուած էր Հայաստանի քաղաքական վարիչներուն»*: Յետոյ, շարք կուտար այն չարիքներուն, որոնք, ըստ իրեն, «ռուսատեաց» կարծեցեալ քաղաքականութենէն կուգային:

Հայաստանի վարիչները- եւ հայրենատենչ ժողովուրդը- երբե՛ք ռուսատեաց չեն եղած, չեն: Անոնք դէմ եղած են «Կեդրոն»ին, Քրեմլինի մէջ բոյն դրած այն խամաճիկներուն, որոնք մահամերձի իրենց տագնապին մէջ կը փորձեն առաւելագոյն վնասը հասցնել նախկին կայսրութեան ծայրամասերու ժողովուրդներուն:

Լեւոն Տէր-Պետրոսեան եւ իր գլխաւորած ազգային Խորհրդարանը ամբողջ մէկ տարի մեր պզտիկ հանրապետութիւնը փրկեցին աղէտներէ: Հայաստանի գանձը արդէն դատարկ էր, երբ Օգոստոս 1990ին ժողովրդական ընտրեալ երեսփոխանները երկրին ղեկը ձեռք կ'առնէին: Ինչ տնտեսական դժուարութիւն, որ ներկայիս կայ մեր հայրենիքին մէջ, պարզ մանրանկարն է ամբողջ Խորհրդային Միութեան մէջ տիրող տագնապին: Պարոն Մարուխեան կը զանգատէր, որ հայ ընտանիքները շաբաթական 3 կամ 5 քիլօ միսի տեղ ներկայիս հազիւ կէս քիլօ կը ստանան, սակայն ան չէր աւելցներ թէ Միութեան տարբեր շրջաններու մէջ այդ կէս քիլօն անգամ չկայ, թէ նոյնինքն Մոսկուայի բնակիչները օրական քսան կամ աւելի քիլոմեթր կը ճամբորդեն՝ դէպի գիւղական շրջանները, որպէսզի արդէն հաւաքուած գետնախնձորի արտերու մէջ դեգերին եւ, բախտով, մի քանի հատ անտեսուած կամ ձգուած գետնախնձոր գտնեն:

Պարոններ Մարուխեան եւ Տասնապետեան երբ կը դատապարտեն Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի միանձնեայ կառավարութիւնը, եւ կը մեղադրեն «Կեդրոն»ին կամ «ռուս»ին դէմ առճակատումի սխալ քաղաքականութեամբ, այնքան դիւրութեամբ կը մոռնան, թէ տակաւին մի քանի տարի առաջ Ցեղասպանութեան յուշահանդէսի մը ընթացքին Դաշնակցութեան բանախօս Քսեան Մոնթեպելլոյի յուշարձանին առջեւ կը պոռար. *«Հայ ժողովուրդը երկու թշնամի ունի. թուրքը եւ ռուսը»*- եւ կամ Թուրքը եւ «Կենտրոն»ը:

Պարոն Մարուխեան երբ ամէնէն սեւ գիծերով կը ներկայացնէր Հայաստանի կացութիւնը, նախ կը խրատէր. *«քննադատութիւններ չափազանցութիւններէ եւ թշնամանքի չվերածել»*: Սակայն իր ճառը եւ տրուած հարցումներուն պատասխանները ցոյց կուտային, որ ան ինքզինքին իրաւունք կուտար այդ յորդորին չենթարկուելու:

Թշնամանքի դրդումով էր անշուշտ, որ, պատասխանելով հայ եւ թուրք ներկայ յարաբերութիւններու վերաբերեալ հարցումի մը, ան թատերական զայրոյթով եւ աջ բազուկի վեր խոյացումով դատապարտեց Հայաստանէն Թուրքիա «անցեալ շաբաթ» դրկուած պատուիրակութիւն մը, որ Աթաթիւրքի արձանին ծաղկեպսակ զետեղած էր: Սրահը սարսռաց այս յայտարարութենէն. Հայաստանի պետութեան ներկայացուցիչները ինչպէ՞ս կրնային նման բան մը ընել:

Բացատրութիւնը շատ պարզ է. Հայաստանի ներկայացուցիչները նման բան մը չըրին:

Սեպտեմբերին Պոլսոյ մէջ գումարուեցաւ միջազգային համագումար մը՝ *«Երկխօսութիւն իսլամ-քրիստոնեայ բարեկամութեան եւ փոխըմբռնման շուրջ»*, որուն կը մասնակցէին Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդի կրօնական գործերու կոմիտէի նախագահ (այսինքն նախարար) Լուսվիկ Խաչատրեան եւ տեղակալը՝ Սերգէյ Վարդանեան: Իրենց կեցութեան օրերուն անոնք մաս կազմած են Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք Գարեգին Արքեպս. Գազանճեանի շախումբին՝ Աթաթիւրքի արձանին ծաղկեպսակ զետեղելու օր: Սակայն անոնք ծաղկեպսակ չեն դրած, եւ առաւել՝ շախումբէն անջատ՝ աւելի ետ կեցած են, առանց նոյնիսկ մօտենալու յուշարձանին:

Ահա թէ ինչպէ՛ս Պարոն Մարուխեան կը գործնականացնէ իր իսկ խրատը՝ *«քննադատութիւններ չափազանցութիւններէ եւ թշնամանքի չվերածել...»*:

Իր հովանաւորութեամբ Երեւանի մէջ լոյս տեսնող *«Երկիր»* թերթը վերջերս, իր 4-րդ թիւին մէջ հետեւեալ կերպով կը բնորոշէր հայրենի իշխանութիւնը. *«Հայաստանի ՔՈՍՈՏ (իմ գլխագրումն) իշխանութիւններ»*: Յաջորդ օր, ի պատասխան բողոքներու, թերթը «ներողութիւն» կը խնդրէր եւ ապա թեթեւօրէն կ'աւելցնէր. *«Դէ՛ տեսնա՛, հանդուրժող լինենք միմեանց նկատմամբ...»*: Ճի՛շդ այսպէս:

Հայաստան-Թուրքիա յարաբերութիւնները լաւագոյն առիթը կ'ընծայեն Դաշնակցութեան՝ յարձակելու Հայաստանի իշխանութիւններուն վրայ, ու այդ կ'ընեն քինախնդրութեամբ, իրենք-զիրենք պապէն աւելի պապական յայտարարելով, սուտն ու երեւակայականը իրար խառնելով, շահագործելով Հայաստանի թէ արտասահմանի հայոց զգացումներն ու դիւրազգացութիւնը: Օրինա՞կ: Տամ հատ մը միայն:

Սեպտեմբերի 8-ին Հայաստան կը գտնուէին Ամերիկայի ներկայացուցչական Տան երեսփոխաններ՝ ներկայ ըլլալու անկախութեան հանրաքուէին: Գոնկրէսմէններուն հետ հանդիպման մը ընթացքին Լեւոն Տէր-Պետրոսեան անդրադարձած էր թուրք-հայ յարաբերութիւններուն եւ ըսած, թէ *«Հայաստանի դեմոկրատական իշխանութիւնները գտան իրենց մէջ ուժ»* առնելու առաջին քայլը այդ յարաբերութիւններու ստեղծման ուղղութեամբ: Բայց ան աւելցուցած էր, թէ Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ կային պատմական խնդիրներ ու հակասութիւններ, թէ հայ ժողովուրդը չէ՛ր կրնար մոռնալ 1915ին կատարուած ցեղասպանութիւնը, եւ թէ հայոց պահանջը՝ Ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչման մասին արդար եւ օրինական էր:

Նոյն թերթը, Դաշնակցութեան «Երկիր»ը, Սեպտեմբերի 10ի թիւով կը հրապարակէր Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի խօսքերուն միայն առաջին մասը՝ ինչ կը վերաբերէր յարաբերութիւններ հաստատելու նախաձեռնութեան, եւ ամբողջութեամբ դուրս կը ձգէր երկրորդ եւ շատ կարեւոր բաժինը՝ ցեղասպանութեան վերաբերեալ:

Այս ձեւով է որ Տասնապետեան կը բողոքէ *«յատկապէս Հայ Դատի ու Արցախեան պահանջատիրութեան ուրացում»*ի դէմ, Մարուխեան Հայաստանի նախարարի մը ծաղկեպսակ զետեղել կուտայ Աթաթիւրքի յուշարձանին, եւ յետոյ մեր գլխուն քարոզ կը կարդայ «չափազանցեալ քննադատութիւն»ներու մասին:

Պարոն Մարուխեան իր ճառին եւ պատասխաններուն մեծ մասը յատկացուց Հայաստանի տնտեսութեան հարցին: Հետաքրքրական տրամաբանութեամբ ան ըսաւ, թէ հակառակ Սեպտեմբերի 21ի հանրաքուէին, Հայաստան անկախացած չէ. ըստ իրեն, Հայաստան կ'անկախանայ միայն այն ատեն, երբ դեսպաններ կ'ունենայ եւ երբ տնտեսական անկախութիւն կը ստանայ:

Պարոն Մարուխեան իր ճառին եւ պատասխաններուն մէջ բազմիցս տնտեսական բարգաւաճման բացակայութիւնը շեշտեց, կառավարութեան այսպէս կոչուած անկարողութիւնը՝ զանազան մարզերու մէջ: Դաշնակցութեան ղեկավարը տարօրինակ անհամբերութեան մէջ էր, կախարդական ձողով Հայաստանը տարուան մը մէջ բարգաւաճած, շէնցած, խաղաղ ու երջանիկ կը պահանջէր տեսնել: Մինչ իր ընկերակիցը՝ Ռուբէն Յովսէփեան, իր կարճ ելոյթին մէջ կը յիշեցնէր հայ ժողովուրդին իմաստուն մէկ արտայայտութիւնը՝ ներկայ կացութեան այնքան յարմարող. *«Մի դար սպասում ես, բայց երբ հասնում է՝ չես ուզում նոյնիսկ մի րոպէ սպասել...»:*

Այո՛, հզօր տնտեսութիւն կը նշանակէ հզօր եւ ապահով հայրենիք:

Այս գիտակցութեամբ, Ռամկավար ազատական կուսակցութեան Կեդրոնական վարչութիւնը մի քանի ամիս առաջ ստեղծեց Հայաստանի Տնտեսական զարգացման խորհուրդ մը, որ արդէն գրասենեակներ ունի Երեւան եւ Լոնտոն, ու շուտով պիտի ունենայ Լոս Անճելըս, Չիկագօ, Փարիզ, Նիւ Եորք եւ այլ վայրեր: Անոր նպատակն է հայ թէ օտար ճարտարարուեստականներ ու գործի մարդիկ քաջալերել որ Հայաստանի մէջ գործարաններ բանան եւ այլն:

Միւս կողմէ, Հայաստանի մէջ այժմ գործող տաս կամ քիչ մը աւելի համատեղ ձեռնարկութիւններուն (Joint venture) կէսը կը պատկանին ռամկավար գործատէրերու:

Պարոն Մարուխեան իր արտայայտութիւններուն մէջ հեգնանքով խօսեցաւ այս ձեռնարկներուն մասին, բազմիցս հեգնեց «խաղալիքների» արտադրութեան ճղճիմ ներդրումը Հայաստանի տնտեսութեան, եւ ապա յայտարարեց, թէ Դաշնակցութիւնը մի քանի տարի առաջ արդէն պատրաստած էր մեր հայրենիքի տնտեսական վերազարթնումի ընդարձակ ու համապարփակ ծրագիր մը:

Հայ հին համայնավար գրողները այսպիսի յայտարարութեան մը ունկնդիրներուն վրայ ունեցած ազդեցութիւնը կը նկարագրէին մէկ բառով.

ՊԱՈՒԶԱ...

Այսինքն պահ մը դադար, լռութիւն, որպէսզի ըսուածին ծանրութիւնը ժամանակ ունենայ սուզուելու ունկնդիրներուն գիտակցութեան մէջ:

Այս պաուզայէն ետք, պրն. Մարուխեան յայտնեց վրդովմունքով եւ վիրաւորուած պատասխանատուութեամբ, թէ այդ ծրագիրը իրենք ներկայացուցած էին Հայաստանի համայնավար կառավարութեան եւ ընդունելութիւն չէին գտած: Ներկայացուցած էին նոր կառավարութեան եւ դարձեալ ընդունելութիւն չէին՝ գտած:

Ուրե՞մն:

Ուրեմն ոչինչ:

Ծրագիրը իրենց քովն է. եւ իրենց յանցանքը չէ՛, որ այդ ծրագիրը չիրականացուիր ու Հայաստան աւերակ տնտեսութիւն մը կ'ունենայ: Իրենք խաղալիք արտադրողներ չեն, ո՛չ ալ քոնեաք արտադրողներ:

Այս հրաշէկ մթնոլորտին վրայ պաղ ջուր թափեց ունկնդիր մը, երբ հարցուց.

– Արդեօք կարելի՞ է գիտնալ ձեր ծրագրին մանրամասնութիւնները:

ՊԱՈՒԶԱ...

Այո՛, իսկապէս պաուզա: Ի՞նչ ըսել է մանրամասնութիւնները գիտնալ: Եւ այստեղ է, որ մեր ամօթխած հարսնացուն մերժեց իր օժիտը բանալ եւ ցոյց տալ՝ առանց իր ապագայ ամուսինը ամրապէս իր թաթիկին մէջ սեղմած ունենալու:

Այս անգամ երկրորդ ունկնդիր մը նոյն հարցումը ըրաւ: Ո՛չ մէկ ընդառաջում:

Երրորդ մը աւելի բախտաւոր եղաւ, որովհետեւ իրեն պատասխանուեցաւ, որ այդ ծրագրին մասին թերթերուն մէջ ատենին գրուած է (թերեւս 1988-ի՞ն) եւ թող երթայ գտնէ ու կարդայ:

Իսկ Ռուբէն Յովսէփեան օգնութեան հասնելով յայտնեց, թէ նախագահական ընտրութիւններուն առիթով Հայաստանի ժողովուրդը տեղեակ պահուած էր այս ծրագրին մանրամասնութիւններէն:

Բայց խեղճ ու տգէտ արտասահմանցինե՞րս: Էհ, պարոն Մարուխեանը, մեր հարսնացուն, մեծահոգաբար զիջում մը կատարեց եւ ըսաւ, որ ծրագրէն օրինակ մը պիտի յանձնէր *«Հայրենիք»* շաբաթաթերթի խմբագրութեան:

Հրատարակելու՞ համար:

Ո՛չ, այլ որպէսզի հետաքրքրուողը «Հայրենիք»ի խմբագրութիւն երթայ, հոն նստի, ծրագիրը կարդայ եւ եկած դուռէն դուրս ելլէ-երթայ:

Ալ ի՞նչ ըսեմ: Խորհուրդ կուտամ, որ ընթերցողներս «Հայրենիք» հեռաձայնեն վաղուընէ սկսեալ: Տեսնենք ինչ գանձ կայ այդ խստօրէն պահուող օժիտին մէջ:

Իմ կարծիքովս՝ բան մըն ալ չկայ:

Եւ այդ «չկայ»ին մասին փեսացուն գիտէ. շա՛տ լաւ գիտէ:

Արա ԳԱԼՍՏԵԱՆ
«Փայքար»

ՍՓՅՈՒՌՔԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

Շաբաթ, հոկտեմբերի 19-ին, Չիկագոյում 12 գաղափարապաշտ հայեր միացան Ռամկավար ազատական կուսակցության շարքերին:

Ուխտառությունը կատարեց ՌԱԿ-ի Կենտրոնական վարչության ատենապետ ընկ. Արշավիր Գյոնջյանը, որ այս առթիվ Չիկագո էր ժամանել Մոնրեալից: Չիկագոյի ՌԱԿ-ի կուսակցական շարքերին նոր հավատավոր ընկերների միանալը հատկանշական երեւույթ էր, որը վկայում է մեր ժողովրդի մեջ կուսակցության վայելած վարկն ու աճող գնահատանքը նրա ազգային-քաղաքական առողջ վարքագծի մասին: Մի շաբաթ առաջ Բոստոնում ՌԱԿ-ի շարքերին էին միացել մի խումբ համակիրներ: ■

Հոլիվուդում, հոկտեմբերի 3-ին Կարապետյան սրահում «Հայոց քաղաքակրթական ժառանգությունը եւ նրա նշանակությունը» թեմայով դասախոսել է Գրիգոր Արեշյանը: ■

Տորոնտոյում հոկտեմբեր 9-15 տեղի է ունեցել Համազգայինի Կանադայի շրջանի 16-րդ մշակութային համախմբումը: Համախմբման ծրագրում դասախոսություններ են տվել Մարգար Շարապխանյանը, «Սփյուռքի նոր դերը» թեմայով կազմակերպվել է կլոր սեղան, որին մասնակցել են Արփի Հովհաննիսյանը, Վահե Օշականը, բանաստեղծ Հարություն Բերբերյանն ու Աղվան Վարդանյանը Հայաստանից: ■

Փարիզում հոկտեմբերի 13-ին ՀՅԴ Ֆրանսիայի պաշտոնաթերթ «Կամք»-ի կազմակերպությամբ տեղի է ունեցել հանդիպում նույն կուսակցության Մոնրեալի պաշտոնաթերթ «Հորիզոն»-ի խմբագիր Վրեժ-Արմեն Արթինյանի հետ: ■

Վաշինգտոնում սեպտեմբերի 29-ին տեղի է ունեցել ընդունելություն ի նպաստ Երուսաղեմի հայոց պատրիարքության: Տիկ. Անի Սիմոնյան-Թորաճիի նախաձեռնությամբ կայացած ընդունելության ընթացքում 3 հազար դոլլար է հանգանակվել Երուսաղեմի պատրիարքության վերաշինության համար: ■

digitised by A.R.A.R.@

Արգելապատնեշ, որի մի կողմում հայտնվել է Լորիս Ճգնավորյանը, մյուս կողմում...

«Ազգ» թերթի նախորդ՝ նոյեմբերի 2-ի համարում տպագրված համանուն հոդվածի սկզբում տրված տեղեկության մեջ ներկայացրել էինք «Արամ Խաչատրյան» համերգասրահի պատկերը մինչեւ Լորիս Ճգնավորյանի՝ Հայաստանի սիմֆոնիկ նվագախմբի դիրիժոր եւ գեղարվեստական ղեկավար նշանակվելը: Դահլիճի հետագա ճակատագրի մեջ պարզաբանումներ մտցնելու համար հարկ համարեցինք հանդիպել սիմֆոնիկ նվագախմբի տնօրեն Գեւորգ Ավետիսյանին:

Տեղեկություն- Լորիս Ճգնավորյանը 1961-ին ավարտել է Վիեննայի Ակադեմիան գերազանց դիպլոմով: Հեղինակ է 40-ից ավելի ստեղծագործությունների՝ 5 սիմֆոնիա, երկու օպերա, երկու բալետ, կոնցերտներ: Ունի 40 ձայնապնակ «Լոնդոնի սիմֆոնիկ» «Լոնդոնի ֆիլհարմոնիկ», «Լոնդոնի արքայական», «Հելսինկիի ֆիլհարմոնիկ» եւ այլ աշխարհահռչակ նվագախմբերի մասնակցությամբ: Նրա ղեկավարած խմբերի հետ որպես մենակատարներ հանդես են եկել աշխարհահռչակ երաժիշտներ Ջոն Լիլը, Փիթեր Դոնահյուն, Ջոն Օգդոնը, Լիանա Իսակաձեն, Թորթիլիեն, Անդրե Վասոն եւ այլն: Հյուրախաղերով հանդես է եկել եվրոպական երկրներում, Իսրայելում, Աֆրիկայում, Ճապոնիայում, Ամերիկայում, Լատինական Ամերիկայում: Պարսկաստանի կայսրության 2500-ամյակի տոնակատարության ժամանակ, որին ներկա էին աշխարհի գրեթե բոլոր երկրների ղեկավարները, Ճգնավորյանը հնչեցրել է այս տոնին նվիրված իր «Պերսեպոլիս» ստեղծագործությունը եւ արժանացել արքայական շքանշանի:

Մեր զրույցից պարզ դարձավ. «Այս տարվա սեպտեմբերի 10-ին եղել է նախկին վարչապետ Վազգեն Մանուկյանի հրամանը՝ դահլիճը Հայաստանի սիմֆոնիկ նվագախմբի տնօրինությանը հանձնելու մասին: Իսկ սեպտեմբերի 30-ին մշակույթի նախարարությունը տվել է մի նոր հրաման, որտեղ նշված է, թե կազմալուծված Հայֆիլհարմոնիայի կոլեկտիվներից որը որտեղ պիտի աշխատի: (Ի դեպ, ինչպես այս, այնպես էլ հոդվածում հիշատակվող հետագա բոլոր փաստաթղթերի ու նամակների պատճենները հանձնված են մեզ՝ մանրամասն ուսումնասիրման համար- հեղ.): Այսինքն՝ Լորիս Ճգնավորյանի Հայաստանում գտնվելու երկուս ու կես տարիների ընթացքում Հայֆիլհարմոնիան էր որոշում, թե որ խումբը եւ երբ պետք է հանդես գա այդ բեմում: Ուրեմն ասել, թե «Արամ Խաչատրյան» համերգասրահի լույսերը վերջին երկու տարվա ընթացքում միայն ուրբաթ օրերին են վառվում եւ դրա համար մեղադրել մեզ, բոլորովին անհիմն է, քանի որ մենք պատասխանատու ենք միայն 1991 թ. սեպտեմբերի 30-ից հետո կազմակերպված համերգների համար: Իսկ մենք վարչապետի հրամանից հետո մի նամակ ենք հղել ֆիլհարմոնիկ ժանրի բոլոր խմբերին եւ մշակույթի նախարարությանը, առաջարկելով ներկայացնել, թե 1992 թ. «Արամ Խաչատրյան» համերգասրահում խմբերից որը երբ եւ քանի համերգ է ուզում տալ: Այդ նամակում նշել էինք նաեւ, որ հաշվի առնելով խմբերի տնտեսական ծանր վիճակը, համերգների համար Հայֆիլհարմոնիայի կողմից սահմանված գումարը մենք չենք գանձի: Իսկ թե ինչու դահլիճը հանձնվեց սիմֆոնիկի տնօրինությանը, շատ պարզ է՝ վերջին երկու տարվա ընթացքում մեր նվագախումբն է հոգացել դահլիճի բոլոր ծախսերը, վերանորոգմանը նույնպես, բայց ոչ թե պետության կողմից մեզ հատկացված դոտացիայի հաշվին, որը տարեկան ընդամենը 400 հազար է, իսկ դահլիճի ծախսը՝ 338 հազար, այլ մեր հովանավորների: Հայֆիլհարմոնիան չկա, պետությունը դահլիճի ծախսերը հոգալ չի կարող, ստեղծագործական խմբերը ֆինանսապես վատ վիճակում են, ուրեմն ի՞նչ պետք էր անել... Իսկ պատկերացնելու համար, թե ինչպես էր պահվում շենքը Հայֆիլհարմոնիայի տնօրինության օրոք, բավական է միայն ծանոթանալ հրշեջների նամակին եւ հիշել, որ երբ Լորիս Ճգնավորյանը Հայաստան եկավ, մի քանի օր չկարողացավ աշխատել նվագախմբի հետ, որովհետեւ հրշեջները դահլիճը փակել էին, եւ բացի այդ, դահլիճը վարձով տրվող բնակարանի էր նման, չկար մի սրտացավ ձեռք, որ պետք եղածի պես հոգ տաներ...»:

Մեր հաջորդ հանդիպումն արդեն Լորիս Ճգնավորյանի հետ էր: Մեր ձեռքին էին «*Երկիր*» թերթի այս տարվա հոկտեմբերի 26-ի համարը, ուր տպագրված էր «*Չխախտենք ազգային արվեստի շղթան...*» հոդվածը, որը Տիգրան Լեւոնյանի խոսքն էր դահլիճի խնդրի շուրջ: «*Հայաստանի Հանրապետություն*» թերթի նույն օրվա համարը («*Երաժշտարվեստի գործիչները վրդովված են*») եւ «Ազգ» թերթի նախորդ՝ նոյեմբերի 2-ի համարը: Եւ մեր հարցերը բնականաբար բխում էին այդ հրապարակումներից.

— Այս թերթերի հոդվածները կարդալուց հետո ինքս ինձ դատի տալու մեծ ցանկություն ունեցա,— սկսեց իր խոսքը Լորիս Ճգնավորյանը,— որպեսզի բոլորը գան, ժողովուրդը գա, հարցաքննի ինձ, եւ ես հնարավորություն ունենամ պատասխանելու նրա բոլոր հարցերին, եւ երբ մեղավոր եմ, արժանանամ նրա դատաստանին: Բայց պարզվեց, որ դա անկարելի է: Ես շնորհակալ եմ Օհան Դուրյանից, որ առաջարկել է Ձեզ լսել երկու կողմերին, այլապես շատ ու շատ հարցեր կմնային չպարզաբանված: Ուզում եմ սկսել «*Հայքուր*» ծածկագրով ներկայացված իմ հարցազրույցից: Այդ օրվա իմ խոսքերը նշված հրապարակումների մեջ լրիվ աղավաղված են: Մարդիկ վրդովված են այն բանից, որ իբր ես ասել եմ, թե 73 տարի Հայաստանը մշակույթ չի ունեցել եւ միայն վերջին երկուս ու կես տարին է, որ այստեղ ինչ-որ բան ստեղծվել է: Սա նշված է թե Տիգրան Լեւոնյանի եւ թե Գոհար Գասպարյանի խոսքերում: Բայց ես ինչքան պետք է անտեղյակ լինեի նման բան անելու համար: Իմ խոսքը միայն ու միայն վերաբերվել է մշակույթի նախարարությանը, այսինքն՝ սոցիալիստական իշխանության տարիներին ստեղծված այն համակարգին, որն իր հրամաններով խառնաշփոթ է ստեղծել եւ խոչընդոտել աշխատանքներին: Բարեբախտաբար, այդ հարցազրույցի տեսագրությունը ինձ մոտ պահպանվել է, եւ ես այն սիրով տրամադրում եմ Ձեզ: Ես ինչպես, ինչ սրտով կարող էի ուրանալ մեր մշակույթի մեծերին, նրանց թվում եւ հենց իրեն՝ Գոհար Գասպարյանին, որ ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ սփյուռքի հպարտությունն է եղել: Եւ, ի դեպ, մեր մարտ ամսվա համերգներից մեկը մենք նվիրելու ենք նրան: Այդ օրվա իմ խոսքը ղեկավարման հին, ոչ ճիշտ ձեւերի մասին է եղել: Մինչեւ ուզում էին այն տպավորությունը ստեղծել, թե իբր պարի խմբերը իմ մեղքով են փողոցում հայտնվել: Բայց դա այդպես չէ: Ես առաջարկել եմ, որ Ֆիլհարմոնիայում ելույթ ունենան կատարողական բոլոր խմբերը, այսինքն պարային խմբերից բացի բոլոր մյուս համույթները: Այնպես որ, Տիգրան Լեւոնյանը սխալվում է ասելով, թե իմ տրամաբանությամբ պետք է դահլիճներ կառուցենք բոլոր խմբերի (Չեխիջյանի, Օրբելյանի եւ այլն) համար: Իմ խոսքը վերաբերվել է միայն պարի խմբերին, եւ պատճառը եղել է այն, որ բեմի վրա գոյություն ունեցող երգեհոնը եւ դաշնամուրները ցնցումներից փչացել են եւ փչանում են: Մոտ մեկ տարի առաջ «*Հայք*» թերթում տպագրված իր նամակում հանրահայտ երգեհոնահար Պերճ Ժամկոչյանը գրել էր. «*Երբ այդ սրահում հանդես են գալիս պարային խմբերը, ուղղակի ավերածություն է տեղի ունենում: Տոննայով փոշի է նստում երգեհոնի Վինկլենի վրա: Խնդրում եմ անհապաղ զբաղվել այս հարցով, քանի դեռ մենք բոլորս չենք զրկվել այդ երգեհոնից*»: Ինձ պատմեցրել է պրն. Լեւոնյանի այնքան թեթեւորեն արած հայտարարությունը, թե՝ «*Երգեհոնը փչանում է, թող փչանա, վերանորոգել կարելի է*»: Երեւի նա ավելորդ դրամ շատ ունի: Ի դեպ, չմոռանամ նրան հիշեցնել, որ Կառնեգի հոլում երգեհոն չկա: Իսկ երբ ռուսները Չայկովսկու դահլիճի երգեհոնը փչացրել են, մենք պարտավոր չենք նրանց օրինակին հետեւել: Փորձենք մի քիչ ավելի խելացի վարվել: Ասենք, օրինակ, պարի խմբերին տրամադրենք բալետային թատրոնի բեմը: Երբ պատճառը միայն նվագախմբի փոսն է, ինչպես ասում է պրն. Լեւոնյանը, կարծում եմ այստեղ կարելի է հետեւել քաղաքակիրթ երկրների օրինակին՝ փոսը տախտակամածով ծածկել: Բայց ես որքան տեղյակ եմ, օպերային թատրոնի բեմի այդ հատվածը շարժական է եւ ուզած ժամանակ կարելի է փոսը փակել...

Ճգնավորյանի ղեկավարումը՝ իր արտահայտիչ լարվածությամբ ու թափով կարելի է համեմատել Կարայանի հետ, իսկ կառուցվածքի եւ ղեկավարման հստակ նպատակով՝ Հայթինկի հետ: Նրա ղեկավարման մեջ, ավելի քան որեւէ այլ դիրիժորի մոտ, զգալի է Շոստակովիչի սիմֆոնիկ մտածողության դրամատիկ շունչը:

«ՄՅՈՒԶԻՔ ԸՆԴ ՄՅՈՒԶԻՇԸՆՍ»
Լոնդոն

Կոմպոզիտոր Ճգնավորյանի «Օթելլո» բալետը մի գլուխգործոց է, որն անհապաղ համաշխարհային ճանաչման կարիք ունի:

«[illegible]»
Անգլիա

Գլուխ ենք խոնարհում Լորիս Ճգնավորյանի առաջ՝ նա տարվա ամենահաջող համերգների դիրիժորն էր:

«ՔԼԱՍԻՔԸԼ ՄՅՈՒԶԻՔ ՌԻՎՅՈՒ»
Լոնդոն

...Բայց մի կողմ թողնենք վնասների հարցը եւ խոսենք էսթետիկական խնդրի մասին: Չէ՞ որ «Արամ Խաչատրյան» համերգասրահի բեմը պարարվեստ ներկայացնելու համար բոլորովին հարմար չէ՝ ոչ անհրաժեշտ լուսավորություն կա, ոչ դեկորներ տեղավորելու հնարավորություն, ոչ կուլիսներ, նվագախումբն էլ տեղավորված նստում է առանց այն էլ ոչ մեծ բեմի վրա եւ մեր պարարվեստը ներկայացվում է երգեհոնի, ռոյալների եւ նվագախմբի ֆոնի վրա:

Ինչ վերաբերում է պրն. Օրբելյանի մեղադրանքներին, ուզում եմ ասել, որ ոչ թե մենք ենք նրան դուրս արել, այլ դասարանը: Քանի որ նա, լինելով Հայֆիլհարմոնիայի համակարգից դուրս, տարիներ շարունակ, առանց մի կոպեկ վճարելու օգտվել է այս շենքից եւ ուզում էր հիմա էլ իր կամքը թելադրել, բոլորին ասելով. «*Յա նարոդնի արտիստ էսէսէսէռա*»: Բացի այս, նա իր գործիքները տեղավորել էր ակուստիկ սենյակում, որը եւ փչացրել էր դահլիճի ակուստիկան: Նա պարտավոր էր փորձեր անել այլ շենքում, իսկ համերգների համար վարձել այս դահլիճը, ինչպես տարիներ շարունակ իրավացիորեն արել է մեր հարգարժան մաեստրո Չեխիջյանը...

Սիրելի Լորիս, դու մեծ տաղանդ ունես, եւ պետք է այդ տաղանդդ միշտ, ամբողջ կյանքումդ զարգացնես: Շարունակիր հայկական երաժշտության շղթան, իմ թանկագին կոլեգա:

Բարի մաղթանքներով՝ Արամ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ
Լոնդոն, 1977 թ.

Լորիս Ճգնավորյանը հազվագյուտ կոմպոզիտոր է, որը շուտով մեծություն կդառնա:

Ռիչըրդ ՄՈՐԻՍՆ

Ես միշտ էլ Լորիս Ճգնավորյանի երկրպագուն եմ եղել, բայց նա ինձ համար հայտնագործություն եղավ, որպես իմ ստեղծագործության մեկնաբանող: Իմ 5-րդ սիմֆոնիան կատարել են խորհրդային եւ արտասահմանյան խմբեր ու դիրիժորներ, բայց նրա դիրիժորական մեկնաբանությունը լավագույններից մեկն է, եթե ոչ լավագույնը:

Ավետ ՏԵՐՏԵՐՅԱՆ

...Ուզում եմ անպայման մի երկու խոսք ասել Օհան Դուրյանի մասին: Մեծ հարգանք ունեմ նրա նկատմամբ որպես երաժիշտ ու դիրիժոր եւ շատ ուրախ եմ, որ նա նորից Հայաստանում է: Երբ ես պայմանագիր կնքեցի Հայաստանի սիմֆոնիկի հետ, ամենաքիչը 10 անգամ զանգահարել եմ նրան, որ գա ղեկավարի մեր նվագախումբը, իր նվագախումբը: Բայց նա առաջարկում էր գալ հուլիս ամսին, որը մեր համերգային սեզոնից դուրս էր: Իսկ երբ իմացա, որ 17 տարվա ընդմիջումից հետո վերջապես Հայաստան է գալիս, մի նամակ գրեցի, որը [illegible] են հանձնեցին, հենց որ ոտք դրեց Երեւանի [illegible] օդանավակայանում. հրավիրում էի առաջին ելույթը մեզ հետ ունենալ:

Բայց հիմա պետք չկա նրան խառնել այս խնդիրների մեջ: Միայն մի Օհան Դուրյան ունենք, եւ ասում են, որ նման քաշքշուկները եւ գրեթե նույն մարդիկ են պատճառ եղել, որ նա հեռացել է Հայաստանից: Վստահ եմ, որ նրա ասածը սրտի խոսք է, առանց որեւէ խայթի, բայց ինչ էլ որ ասած լիներ, ես ինձ թույլ չէի տա պատասխանել նրան: Միշտ պատրաստ եմ համագործակցել նրա հետ...

Ճգնավորյանը Սիբելիուսի երկերի հոյակապ մեկնաբանող է:

«ՀԵԼՍԻՆԳԻՆ ՍԱՆՈՄԱՏ»

Ռոյալ Լիվերպուլ ֆիլհարմոնիկ նվագախումբը ոգեշնչվել էր Լորիս Ճգնավորյանի Սենսանսի 3-րդ սիմֆոնիայի հարուստ եւ գունեղ մեկնաբանությունից: Ստեղծագործությունը կատարվեց փայլուն նվիրումով եւ վիրտուոզ:

«ԴԵՅԼԻ ԹԵԼԵԳՐԱՖ»
Լոնդոն

Եթե Կարայանի համերգները կոչում ենք ազդեցիկ, Ջուլինիինը՝ հաղորդություն, Բեռնսթայնինը՝ երեւույթ, ապա Ճգնավորյանի համերգները կարող ենք կոչել ապրում:

«ՄՅՈՒԶԻՔ ԸՆԴ ՄՅՈՒԶԻՇԸՆՍ»
Լոնդոն

Ժամանակ առ ժամանակ Ճգնավորյանը ղեկավարում է երիտասարդ Ստոկովսկու ոճով: Ճկուն ու շարժուն ռիթմով: Երաժշտությունը կարծես ծնվում է մոլեգին, ինքնաբուխ ձեւով եւ նվագախմբային վառ գույներ է ստանում:

«ԳՐԱՄԱՖՈՆ»
Լոնդոն

Համերգին որպես մենակատար հրավիրված էր Անդրե Վասոն, որը կատարեց Ռախմանինովի դաշնամուրի 2-րդ կոնցերտը: Նրա կատարումը տպավորիչ էր, ուներ գեղեցիկ հնչողություն, իսկ Ճգնավորյանի Ստոկովսկու ոճով ղեկավարումը կարծես դաշնակահարին ստիպեց նվագել նոր ուժով:

Ամերիկացի երաժիշտ Ճգնավորյանը, որ հիմա Հայաստանի ֆիլհարմոնիկի գեղարվեստական ղեկավարն է, փայլում է իր դիրիժորական արվեստով այս ռեպերտուարի կատարման ժամանակ: Տեխնիկապես կատարյալ եւ էմոցիոնալ Ճգնավորյանը ավելին է, քան դիրիժորը, որի ապացույցը եղավ Շոստակովիչի 10-րդ սիմֆոնիայի նրա լարված, դրամատիկ մեկնաբանությունը:

«ԲՈՍԹԸՆ ԳԼՈԲ»

Ճգնավորյանն այժմ ղեկավարում է Հայաստանի սիմֆոնիկ նվագախումբը: Անկասկած նա հիանալի դիրիժոր է: Խաչատրյանի «Սպարտակի» եւ Շոստակովիչի 10-րդ սիմֆոնիայի գունեղ, հաճախ գերդրամատիկ նրա մեկնաբանությունները հիանալի են:

«ԴԵՅԼԻ ՆՅՈՒՍ»
Նյու Յորք

...Իմ ընդդիմախոսները (Տ. Լեւոնյան, Է. Ծատուրյան, Ռ. Ամիրխանյան...) գտնում են, որ նվագախմբի մեկնաբանական մակարդակը երբեք այսքան ցածր չի եղել, որ ես դիլետանտ եմ, բարձրարվեստ երաժիշտ չեմ, որ նոտաներ չեմ ճանաչում, որ մենակատարները իմ համերգներին չեն գալիս, որ հասարակ ժողովուրդն է ինձ ֆետիշացնում, եւ այլն, եւ այլն: Ուզում եմ հարցնել նրանց. ենթադրենք, թե ժողովրդին ու նվագախմբին կարելի է խաբել մեկ օր, մեկ շաբաթ, մեկ ամիս, բայց կարո՞ղ ես խաբել երկուս ու կես տարի: Խաբել եմ նաեւ ամերիկացիների՞ն, գերմանացիների՞ն, ավստրիացիների՞ն, հույների՞ն: Ինչպե՞ս կարողացա խաբել այդքան գրախոսականների հեղինակներին: Երբ Ամիրխանյանը հետեւի աշխարհի հանրահայտ նվագախմբերի աշխատանքին, կտեսնի, որ նրանք ամեն շաբաթ նոր ծրագրով են ներկայանում: Դա է նրանց գոյության կերպը: Իսկ թե աշխատանքի ինչ կարգ կա կրկեսում, ես նրա հետ վիճել չեմ կարող, քանի որ այդ ասպարեզին իր չափ տեղյակ չեմ: Նույնիսկ փորձում են պարսկահայի իմ բարբառը պայքարի զենք դարձնել, մոռանալով, որ դրա մեղավորը ոչ թե ես եմ, այլ մեր ժողովրդի ճակատագիրը: Ինչպե՞ս կարողացա խաբել անգլիացիներին, որ մեծ գումար ծախսեցին մեր կատարումների չորս լազերային ձայնապնակները ստեղծելու համար: Ավստրիայի հեռուստատեսությունը կես միլիոն դոլար է ծախսել, որ երրորդ անգամ գանք Ավստրիա: Նրանք Մոցարտի 11 նախերգանքների մեր կատարումներով լազերային ձայնապնակ ստեղծեցին, եւ դա Մոցարտի 200-ամյակի առթիվ ավստրիական հեռուստատեսության պաշտոնական նվերը եղավ աշխարհին: Ավստրիացիները երկրորդ անգամ Հայաստան եկան Շտրաուսի եւ իմ ստեղծագործությունների մեր կատարումներով նոր լազերային ձայնապնակ պատրաստելու նպատակով: Հայաստանի եւ սիմֆոնիկի մասին մի ֆիլմ նկարահանեցին, որ այս տարվա սուրբ ծննդյան տոնակատարության առթիվ ցուցադրվելու է ամբողջ Եվրոպայի համար: Ինչպե՞ս կարողացանք խաբել: ...Տասնյակ լավ բաներ չեն տեսնում, 1-2 եղած կամ չեղած վատը դրոշակ են դարձնում: Բայց խնդրում եմ ձեզ, իմ հարգելի ընդդիմախոսներ, մի մոռացեք, որ Հայաստանի սիմֆոնիկը իմ սեփականությունը չէ, այլ մեր ժողովրդինը, «Արամ Խաչատրյան» համերգասրահն էլ իմ սեփականությունը չէ, այլ մեր ժողովրդինը: Սիմֆոնիկը միայն տնօրինում է այդ դահլիճը, այսինքն հոգ է տանում, կատարում բոլոր ծախսերը եւ այն տրամադրում կատարողական արվեստի բոլոր խմբերին ու մենակատարներին: Ուրեմն պետք չէ իրականության հետ ոչ մի կապ չունեցող հերյուրանքներ տարածել, թե ես ուզում եմ ամեն ինչ իմ ձեռքը վերցնել: Ես առաջարկել եմ ոչ թե երաժշտական դպրոցները, ուսումնարանները, կոնսերվատորիան, օպերան ու բալետը ինձ հանձնել, այլ դրանց աշխատանքը կոորդինացնել, վստահ լինելով, որ այդ դեպքում բոլորիս աշխատանքի արդյունքը մեծ կլինի: Եվ պետք չէ դահլիճը պատրվակ դարձնել իմ անձի դեմ պայքարելու համար: Իսկ թե շաբաթվա մեջ ուրբաթ օրերից բացի «Արամ Խաչատրյան» համերգասրահի լույսերը քանի՞ օր վառված կլինեն, կախված է ձեզանից, ձեր աշխատանքից, ձեր առաջարկած ծրագրերից:

Խաչիկ ՏԱՏՈՅԱՆ
Աննա ՊՈՂՈՍՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

Մերձավոր Արեւելքի խաղաղությունը եւ Հայաստանը

Հոկտեմբերի 30-ին Մադրիդում բացվեց Մերձավոր Արեւելքի խաղաղության խորհրդաժողովը, որը, ինչ է ասել, [illegible] էր: Բանն այն է, որ պատերազմների, հողերի զավթման, տեղահանությունների [illegible] ու փոխադարձ անարդարությունների [illegible] ուղին ու ավելի ու խորը արմատներ:

Այդ կոնֆլիկտի [illegible] ենք նաեւ երկու գերտերություններ, որոնք ելնելով իրենց կենսական շահերից, [illegible] այս կամ այն կողմի պաշտպանությամբ: Մ. Նահանգները առաջ է քաշել «Իսրայելի գոյատեւման», իսկ Խ. Միությունը էլ «պաղեստինցիների ինքնորոշման» հակադարձ դրույթները, դրանց [illegible] ղի տակ հետապնդելով միանգամայն այլ նպատակներ: Առաջինը Իսրայելի, որպես [illegible] համար արաբական աշխարհի, վերջինս էլ ազդեցության ոլորտների ընդլայնման ու զենքի վաճառման:

Հակառակ ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի թիվ 242 եւ 238 բանաձեւերին, միջազգային այլ ատյանների ու պետությունների ընդունած որոշումներին ու ստանձնած միջնորդություններին, հակառակ նույնիսկ Քարտերի նախաձեռնությամբ Իսրայելի ու Եգիպտոսի միջեւ 1978 թվին Քեմփ Դեյվիդում ստորագրված համաձայնագրին, խաղաղությունը մինչեւ էլ մնում էր դատարկ ու անիրականալի մի հեռանկար, որի պատճառների թվում էին Իսրայելի մերժողական քաղաքականությունը, ներարաբական անհաշտությունները ու հարցի արմատական լուծման դեմ միջազգային քաղաքական հավասարակշռության հնարավոր խախտման մտավախությունները:

Բայց ամեն ինչ, թվում է, փոխվեց Խ. Միության փլուզման ու Ծոցի պատերազմի արդյունքների լույսի ներքո ստեղծված միջազգային քաղաքական նոր իրավիճակի հետեւանքով: Դրանով, փաստորեն, Խ. Միությունը կորցրեց իր ազդեցությունը տարածաշրջանում եւ կանաչ լույս տվեց Մ. Նահանգներին ըստ կամս տնօրինելու Մերձավոր Արեւելքի ճակատագիրը: Մադրիդյան բանակցությունների արագացմանը նպաստեցին մի կողմից պաղեստինցիների «Ինթիֆադայան» ու «Ծոցի պատերազմը», մյուս կողմից խորհրդային հրեաների զանգվածային գաղթն ու բնակեցումը Արեւմտյան Ափում, Գազայում ու արաբական գրավյալ մյուս հողերում, որոնք ըստ պատճառում էին շրջանում լայնամասշտաբ պատերազմական գործողությունների ծավալմանը, որի հետեւանքները անկանխատեսելի կարող էին լինել բոլոր կողմերի համար էլ:

«Խաղաղություն հողերի փոխարեն» սկզբունքով խորհրդաժողովին մասնակցող արաբական երկրները Մադրիդ են ժամանել այն հույսով, որ Մ. Նահանգներն ու Խ. Միությունը իրենց ամբողջ հեղինակությունը կօգտագործեն Իսրայելին ստիպելու հողային զիջումներ անելու արաբներին, հատկապես 1967 թ. արաբա-իսրայելյան պատերազմի ընթացքում գրավված Արեւմտյան Ափի, Գազայի, Երուսաղեմի արեւելյան մասի ու Սիրիային պատկանող Գոլանի բարձունքների վերադարձման պահանջը: Այստեղ կարեւոր խնդիր է նաեւ բազմամյա Լիբանանի հարցը ու նրա [illegible] Իսրայելի [illegible] ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի որոշման գործադրությունը:

Ամենաբարդ լուծելի խնդիրը, որը ողջ կոնֆլիկտի միջուկն է համարվում, հրեաների ու պաղեստինցի արաբների գոյակցության ձեւերի որոշումն է: Կհամաձայնվի՞ արդյոք Իսրայելը պաղեստինցիներին վերադարձնել գրավյալ հողերը, կհանդուրժի՞ նա իր կողքին ունենալ պաղեստինյան պետություն, վերջապես, փոխզիջման գնալով, կտա՞ նրանց ինքնավարություն, որին, ի դեպ, թվում է կողմ են նաեւ արաբները:

Մերձավոր Արեւելքի խաղաղությունը նըվիրված Մադրիդի բանակցությունների նկատմամբ անտարբեր չպետք է լինի նաեւ Հայաստանը: Հակառակ դեռի Արեւմուտք միակողմանի մեր ուղղվածության, այնուամենայնիվ, Հայաստանը Մերձավոր Արեւելքի երկիր է, որտեղ նա ունի պատմականորեն ձեւավորված դարավոր կապեր ու կենսական շահեր: Հայության խոշոր մի զանգված ապրում է արաբական աշխարհում, արաբները միշտ էլ դրական մոտեցում են ունեցել եւ ունեն մեր նկատմամբ: Հայությունն այդ երկրներում ապրող ժողովուրդների ու համայնքների խաղաղության մեջ հավասարակշռող գործոնի կարեւոր դեր է խաղում: Տնտեսական առումով անկախ Հայաստանը ելնելով իր աշխարհագրական դիրքից ու սփյուռքահայության միջնորդության պայմաններում արաբական աշխարհի հետ իր ավանդական կապերից, մեծ դեր կարող է ունենալ տրանզիտ առեւտրի ու Կովկասում եւ ռուսական շուկայում արաբական կապիտալի լուրջ ներդրումների գործում:

Ինքնուրույն քաղաքականության մշակման ընթացքում Հայաստանի իշխանությունները, ելնելով վերը նշված նկատառումներից, ինչպես նաեւ Արցախի հարցը միջազգայնացնելու ու առաջին հերթին այն մարդու իրավունքների ու ազգերի ինքնորոշման խնդիր ներկայացնելու անհրաժեշտությունից, պետք է որ լուրջորեն հետեւեն Մադրիդում բանակցություններին ու արաբական աշխարհում տեղի ունեցող գործընթացներին: Հայաստանի պետական արտաքին քաղաքականությունը տարածաշրջանի նկատմամբ պետք է հիմնված լինի Հայաստանի ու հայության գերագույն շահերի վրա, իսկ այդ շահերը պահանջում են, որ Մերձավոր Արեւելքում հաստատվի կայուն, մշտական ու արդար խաղաղություն՝ այնտեղ ապրող բոլոր ժողովուրդների, այդ թվում՝ պաղեստինցիների ինքնորոշման իրավունքի կենսագործմամբ: Պետք չէ մոռանալ նաեւ այն, որ մեր ժողովրդի բեկամիները լուրջ աշխատանք են տանում հայ-ադրբեջանական կոնֆլիկտը իսլամի ու քրիստոնեության պայքար ներկայացնելու ու դրանով իսկ արաբական կարծիքը մեր դեմ ուղղելու:

Ռուբիկ [illegible]

«Պանթուրանիզմի առասպելը»

Վերջերս Իրանում Մոհամմադ Ռեզա Զարգյարիի թարգմանությամբ պարսկերենով լույս է տեսել «Պանթուրանիզմի առասպելը» խորագրով մի գիրք, որին հայ ընթերցողը ծանոթ է դեռեւս 20-ական թվականներից: Զավեն եւ Վարդուհի Նալբանդյանների (Զարեվանդ) աշխատասիրությամբ 1926 թվականին «Միացյալ եւ անկախ Թուրան» վերտառությամբ, հայերենով լույս տեսած գիրքը 4 տարի անց՝ 1938 թ. թարգմանվել եւ հրատարակվել է ռուսերենով, իսկ 1971-ին՝ նաեւ անգլերենով: Պարսկերեն թարգմանությունը, որը ներկայացված է Քավե Բայաթի ծավալուն ներածականով, կատարվել է 1989 թ. Փարիզում լույս տեսած գրքի ֆրանսերեն տարբերակից:

Աշխատության պարսկերեն լեզվով լույս ընծայումը ներկա խառնակ եւ հակասական ժամանակաշրջանում պատահական եւ իմաստազուրկ չէ: Փլուզվող (կամ արդեն փլուզված) խորհրդային կայսրության թրքախոս հանրապետություններում ծավալվող ազգայնամոլական շարժումները նոր թափ են հաղորդում դարասկզբին ծնունդ առած եւ մինչեւ քեմալականությունը հարատեւած պանթուրքիզմի գաղափարախոսությանը, որի սուր ծայրը նաեւ ուղղված է Իրանին եւ վտանգում է երկրի տարածքային ամբողջականությանը: Ստորեւ ընթերցողի ուշադրությանն ենք ներկայացնում մի հատված գրքի ներածականից:

«Իրանի նախապատմական շրջանի հարյուրամյակների ընթացքում իրանական ցեղերի միջեւ ծագած հակամարտությունների բնորոշ հատկանիշներից մեկն էլ Իրան եւ Թուրան քաղաքական երկու միավորների առաջացումն էր: Չնայած Իրանի հյուսիս-արեւելյան շրջաններում սփռված թուրանցիների իրանական ծագմանը, որոշ հանգամանքներից բխող առիթներով՝ միմյանցից տարբերվող կենցաղային ձեւս ու կացի (իրանցիները նստակյաց եւ երկրագործ էին, իսկ թուրանցիները՝ քոչվոր եւ խաշնարած), ինչպես նաեւ կրոնական ներհակության պատճառով այդ երկու միավորներից յուրաքանչյուրն ընտրեց զարգացման սեփական ուղի: Եւ իրանական առասպելաբանության մեջ հատուկ տեղ հատկացվեց այդ հակամարտություններին եւ առճակատումներին:

Հիջրեթի չորրորդ դարում թուրքական ցեղերի միջինասիական տարածքները կատարած հարձակումներից եւ նրանց կողմից պատմական Թուրանաց երկրի նվաճումից հետո, աստիճանաբար հող նախապատրաստվեց պատմական այն թյուր կարծիքի համար, թե իբր թուրքերը եւ թուրանցիները միեւնույն ժողովուրդներն են, իսկ թուրքական ցեղերի հարավային շրջաններին ուղղված հարձակումները ոչ այլ ինչ են, եթե ոչ իրանցիների եւ թուրանցիների վաղեմի հակամարտությունների շարունակությունը:

20-րդ դարի սկզբին, մեծ կայսրությունների փլուզման եւ ազգայնական տարբեր շարժումների առաջացման ժամանակաշրջանում, Ռուսաստանի թուրքախոս մտավորականների մի խումբ ռուսական գերիշխանությանը մշակութային միջոցներով հակադրվելիս, հանձինս Թուրանի գտան իրենց կորուսյալը, եւ պանթուրանիզմը դարձավ թուրանական ցեղերի միասնության եւ միաբանության հիմքը: Այդ գաղափարը դրական արձագանք գտավ նաեւ որոշ օսմանցի գիտնականների եւ քաղաքական գործիչների շրջանում, քանի որ կայսրության փլուզման աստիճանական եւ տեւական ընթացքը այդ տարիներին անհրաժեշտաբար օրակարգ էր մտցրել «ելք որոնելու» հարցը: Նրանք կարծում էին, որ հրաժարվելով օսմանիզմի սկզբունքներից եւ նույնիսկ իսլամական միասնության գաղափարից, որոնք մինչ այդ համարվում էին կայսրության կողմնորոշման հիմնական երաշխիքները եւ շեշտը դնելով ազգային եւ լեզվական ընդհանրությունների վրա, կկարողանան մեկ այլ ուղղությամբ վերագտնել իրենց երբեմնի փառքն ու հզորությունը:

Պանթուրանիզմի, կամ ինչպես ընդունված է ասել նաեւ՝ պանթուրքիզմի ուսումնասիրությունը եւ ճանաչումն անհրաժեշտ է երկու առումով: Այդ անհրաժեշտությունը նախ եւ առաջ պայմանավորված է նրա պատմական նշանակությամբ, որպես ժամանակակից Թուրքիայի քաղաքական եւ մշակութային վերափոխումների պատմական կարեւորագույն շրջան, որը 20-րդ դարի առաջին քառորդին խոր ազդեցություն թողեց Թուրքիայի եւ հարեւան պետությունների հարաբերությունների վրա: Իրանի պատմության կարեւորագույն շրջանին, հատկապես առաջին աշխարհամարտի տարիներին երկրի հյուսիսային եւ արեւմտյան տարածքներում տեղի ունեցած անցուդարձին անդրադառնալիս, կամա թե ակամա բախվում ենք այդ ընթացքին:

Պանթուրքիզմին ծանոթանալու անհրաժեշտության մյուս պատճառը, որն ստորադասվում է նրա պատմական նշանակությանը, այդ գաղափարախոսության քաղաքական կողմն է: Դրա նշանակության քաղաքական կողմի ուսումնասիրումը պատմականին բացատրվում է նրանով, որ պանթուրքիզմն իր առաջացման եւ անհետացման ժամանակահատվածում, որպես քաղաքական ազդու ուժ, կարեւոր դեր խաղաց միայն 20-րդ դարի առաջին քառորդում, իսկ քեմալիզմի՝ ժամանակակից Թուրքիայի իշխող գաղափարախոսության հզորացումով, պանթուրքիզմը *«Միություն եւ առաջադիմություն»* կոմիտեի իշխանության տարիների՝ այդ գաղափարախոսության հաղթարշավի շրջանի համեմատությամբ զգալիորեն կորցրեց իր քաղաքական դերն ու նշանակությունը եւ գոյատեւեց առավելապես իբրեւ մշակութային շարժման ոգեշնչող ուժ»:

Գ. ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

Պե՞տք է արդյոք փակել CIA-ն

«Չարիքի կայսրությունն» այլեւս չկա, ինչպես եւ անթափանց գաղտնիքները: Բայց լրտեսները դեռեւս գործազուրկ չեն

ԱՄՆ-ի սենատի սրահներից մեկում հետախուզության գործերի հանձնաժողովի ունկնդրումներ են անցկացվում Կենտրոնական հետախուզական վարչության (ԿՀՎ) նախկին փոխտնօրեն Ռոբերտ Գեյթսի տնօրեն դառնալու կամ չդառնալու առնչությամբ: Ինչպես հայտնի է, նրա թեկնածությունն առաջադրել է Ջորջ Բուշը: Չորս տարի առաջ Գեյթսին կասկածում էին Իրանգեյթի գործին մեղսակից լինելու մեջ. կասկածները մնում են: Բայց այսօր նրան մեղադրում են այլ բանում. նա մի սովորական մեկնաբանի պես սխալվել է ԽՍՀՄ-ի զարգացման ուղղությամբ, 1988 թվականի հունվարին մի գաղտնի փաստաթղթում գրելով, թե «Գորբաչովի հաջողությունը, ձախողումը կամ հարատեւումը բնավ կարեւոր չեն. ԽՍՀՄ-ի դեմ մեր պայքար չի ավարտվում»: Եւ նույն ոգով է շարադրել իր բոլոր զեկուցագրերը:

Տարեկան 30 միլիարդ դոլար կազմող բյուջեով, որի կեսը հատկացվում էր Խորհրդային Միությանը, ամերիկյան 11 հետախուզական գործակալությունները հիմա որոնում են իրենց ինքնությունը: Դեռ այս տարվա գարնանը Սենատի հետախուզության գործերի հանձնաժողովի նախագահ Դեյվիդ Բորենն ասում էր, որ ԱՄՆ-ը չափազանց շատ միջոցներ է հատկացնում ԽՍՀՄ-ին եւ անբավարար միջոցներ՝ երրորդ աշխարհի ընդհանուր անկայունություններին կամ տնտեսական իրազեկմանը: Այժմ ամերիկացի բոլոր փորձագետները նույն կանխատեսումն են անում: Մնում է պարզել, թե որոնք են լինելու նոր թիրախները: «Սառը պատերազմի ժամանակներում, ամեն ինչ պարզ էր,- ասում է մի մասնագետ: - Մեր առջեւ հսկայական խավար սենյակ էր: Մեր նպատակն էր այնտեղ թափանցել եւ գողանալ հնարավորին չափ շատ բան: Այսօր կան շատ սենյակներ, որոնք փոքր ինչ ավելի լավ են լուսավորված: Բայց չգիտենք, որն ընտրել, կամ ինչ վերցնել»:

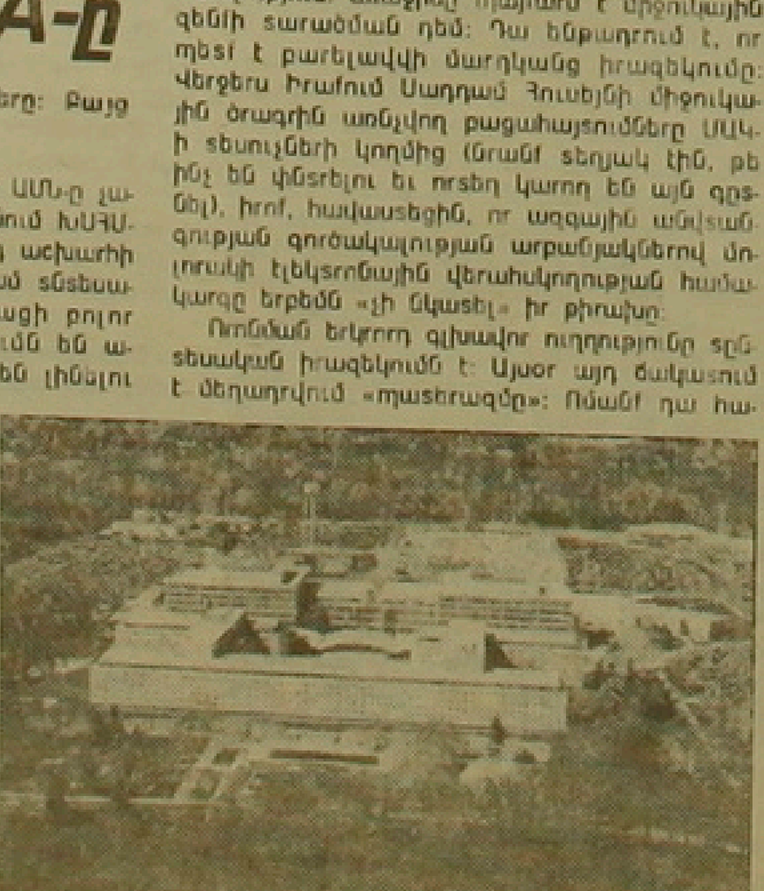

Ոմանք առաջարկում են առավել լրջորեն զբաղվել ահաբեկչական ցանցերով եւ թմրադեղերի մաֆիաներով: ԿՀՎ-ի բացարձակ մենաշնորհը պետք է դառնա երկու առանցքություն: Առաջինը պայքարն է միջուկային զենքի տարածման դեմ: Դա ենթադրում է, որ պետք է բարելավվի մարդկանց իրազեկումը: Վերջերս Իրաքում Սադդամ Հուսեյնի միջուկային ծրագրին առնչվող բացահայտումները ՄԱԿ-ի տեսուչների կողմից (նրանք տեղյակ էին, թե ինչ են փնտրելու եւ որտեղ կարող են այն գտնել), իրոք, հավաստեցին, որ ազգային անվտանգության գործակալության արբանյակներով մոլորակի էլեկտրոնային վերահսկողության համակարգը երբեմն «չի նկատել» իր թիրախը:

Ոմանց երկրորդ գլխավոր ուղղությունը տնտեսական իրազեկումն է: Այսօր այդ ճակատում է մեղադրվում «պատերազմը»: Ոմանք դա համարում են ազգային անվտանգության ներկայիս առանցքը: Այդուհանդերձ, կա երկու բարդություն: Թիրախները, ամենից հաճախ, գտնվում են դաշնակից երկրներում: Երկու տարի առաջ ամերիկյան ձեռնարկություններում ֆրանսիական գործակալների ցանցի բացահայտման հետեւանքով ծագած դիվանագիտական միջադեպը լուսաբանում է այդ դժվարությունները: Բացի դրանից, ԿՀՎ-ն ո՞ւմ համար պետք է գործեր մի երկրում, որտեղ չկան ազգայնացված ձեռնարկություններ: **«ԿՀՎ-ն ո՞ւմ հետ կկիսեր իր բացահայտելիք արտադրական գաղտնիքները,-** հարց է տալիս ԿՀՎ-ի նախկին տնօրեն Ուիլյամ Քոլբին: - **«Ֆորդի՞», թե՞ «Ջեներալ Մոթորզի» հետ: Այդ ձեռնարկություններն իրենք գլուխ կհանեն: Որոնել իմացողների համար տեղեկությունները բաց են»:**

Արդ, արդյոք ունե՞ն արդյոք «զորք վերարկուներով մարդիկ»: Նյույորքի դեմոկրատ սենատոր Դենիել Մոյնիհենը կողմնակից է ԿՀՎ-ի կազմալուծմանը: «Արդյունաբերական լրտեսությունը, շրջակա միջավայրի պահպանությունը, թմրադեղերի առեւտրի դեմ պայքարը՝ այս ամենը նման են սառը պատերազմի՝ խաչակիրների ժողովրդում ընդունված վաղաժամկետ կենսաթոշակի ծրագրին», ասում է նա: Դա հրաշալի [illegible]ություն է, բայց, համենայնդեպս, բնութագրում է լրտեսների հսկական նոր առաքելությունը՝ գոյատեւելու առաքելությունը:

Լ' ԷՔՍՊՐԵՍ

digitised by A.R.A.R.@

Հայաստանը Բիրանդի տեսանկյունից

Բոլոր հարեւանների, այդ թվում նաեւ Թուրքիայի հետ խաղաղակիրք երկրներին վայել հարաբերություններ ստեղծելու մասին Հայաստանի ներկայիս ղեկավարության դիրքորոշումը, ինչ խոսք, միանգամայն համապատասխանում է անկախության ուղին բռնած մեր հանրապետության շահերին: Առաջին հայացքից գուցե զարմանալի թվա, բայց այդ ուղղությամբ որոշակի տեղաշարժեր կատարվել են հենց Թուրքիայի հետ եւ հայ-թուրքական փոխհարաբերությունների հարցը օրակարգ է մտել: Անցած ամիսների ընթացքում Հայաստան այցելեց Խ. Միությունում Թուրքիայի դեսպան Վոլկան Վուրալը, ապա պաշտոնական մի հանձնախումբ նախագահ Թուրգուտ Օզալի խորհրդական, լիազոր դեսպան Կամեր Բիրսելի գլխավորությամբ: Երկրորդ անգամ Երեւան ժամանեց հայտնի լրագրող Մեհմեդ Ալի Բիրանդը, պատրաստելով եւս մի հաղորդում Հայաստանում թուրքական հեռուստատեսության համար: Այն եթեր է արձակվել նոյեմբերի 4-ին *«32-րդ օր»* ծրագրով: Հաղորդման մեջ տեղ է գտել Բիրանդի հարցազրույցը Հայաստանի Հանրապետության նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի հետ, որին մեկ այլ առիթով անդրադառնալու հույսով, ընթերցողի ուշադրությանն ենք ներկայացնում Մեհմեդ Ալի Բիրանդի տեսակետը Հայաստանի մասին: Ահա թե ինչ է ասում նա:

Անցյալ ամսվա ընթացքում իրադարձությունների զարգացումը հարեւան երջանում խիստ վտանգավոր բնույթ ստացավ: Երբ մեզ թվում էր, թե կողմերը վերջապես համաձայնության են եկել, իրադրությունը Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ Ղարաբաղի պատճառով խիստ սրվեց: Ստեղծված լարվածությունն իրականում անհանգստացնում է նաեւ մեզ, խախտվում են առկա հավասարակշռությունները: Ի դեպ, կողմերի հայացքը տարբեր պատճառներով ուղղված է դեպի Թուրքիա: Ելնելով այդ հանգամանքից, մենք զործուղում կատարեցինք երկու հանրապետություններ, եղանք նրանց մայրաքաղաքներում, հանդիպեցինք հանրապետությունների նախագահների հետ:

Նախ Հայաստանի մասին: Այստեղ բառիս բուն իմաստով զարմանալի տեղաշարժեր են կատարվում: 70 տարի շարունակ Թուրքիայի հանդեպ թշնամական ոգով դաստիարակված այդ երկրում ժողովրդի վերաբերմունքը ներկայումս փոփոխությունների է ենթարկվել:

Հայաստանը մեր անմիջական հարեւանն է, 30 հազար կմ քառակուսի տարածքով փոքրիկ մի երկիր: Ունի 3,5 միլիոն բնակչություն: Ընդերքը զուրկ է նկատելի որեւէ հարստությունից: Նա իր բոլոր կարիքները գերազանցապես հոգում էր Խ. Միության միջոցով: Սակայն հիմա անկախություն է հռչակել: Այդ անունի, նաեւ Խ. Միության տնտեսական սուր ճգնաժամի հետեւանքով կենսապայմանները հանրապետությունում զգալիորեն վատթարացել են: Օրվա որոշակի ժամերին անջատվում է էլեկտրականությունը, խիստ կրճատվել է բնական գազի մատակարարումը, այդ իսկ պատճառով տաք ջուր եւս չկա: Ինչպես երեւում է, անցյալ ձմռան նման այս ձմեռը եւս անցկացնելու են դժվարին պայմաններում: Խանութները դատարկ են, իսկ եթե պարենամթերք ձեռք է բերվում, ապա բավականին բարձր գներով: Կարճ ասած, Հայաստանը սոված չէ, բայց հայտնվել է տնտեսական ցնցումների մեջ: Ուզում է արտաքին աշխարհ դուրս գալ, բայց այստեղ էլ նրան խոչընդոտում են մերձավոր հարեւանների հետ առկա խնդիրները: Շուրջ 4 տարի Ադրբեջանի հետ քաղաքացիական պատերազմի մեջ էր, մյուս հարեւանը՝ Վրաստանը նրա հանդեպ բացասական դիրքորոշում է ցուցաբերում: Ոչ այնքան ջերմ վերաբերմունք ունի նաեւ Իրանը: Իսկ Խ. Միությունից Հայաստանն ուզում է անկախանալ: Մի խոսքով, հանրապետությունը հայտնվել է պաշարված վիճակում: Մինչդեռ ցանկանում է պաշարումը ճեղքել եւ առանց Մոսկվայի արտաքին աշխարհ դուրս գալ, տնտեսական ճգնաժամը հաղթահարել եւ հարեւանների հետ հաշտության հասնել: Այդ բոլորն իրականացնելու համար Թուրքիան նրա կողմից դիտվում է միակ եւ ամենառեալ ճանապարհը: Իշխող կարծիքի համաձայն, Թուրքիան նրա առաջ բացելու է Արեւմուտքի դռները, օգնելու է տնտեսական դժվարությունների հաղթահարմանը եւ նրա փոխհարաբերությունների կարգավորմանը Ադրբեջանի ու Վրաստանի հետ: Մի խոսքով, Թուրքիան այսօր Հայաստանի գլխավոր հույսն է: Բայց ենք տեսնք, որ Հայաստանի ժողովրդին տարիներ շարունակ հրահրել են Թուրքիայի դեմ, թշնամական ոգով են նրան դաստիարակել: Կկարողանա՞ արդյոք այդ ժողովուրդն այսօր փոխել ի դիրքորոշումը Թուրքիայի հանդեպ:

Սա Հայաստանն է, 70 տարի շարունակ թուրքական թշնամանքով տոգորված երկիր է: Անցյալ տարի նույնպես ես այնտեղ էի, հայտնելով, թե Թուրքիան արժանացավ բավականին բացասական վերաբերմունքի: Այդ օրվանից շուրջ մեկ տարի է անցել: Ես նորից եմ դիմում հավաքված բազմությանը հետեւյալ հարցով. ի՞նչ եք կարծում, թշնամությունը տանո՞վ ավարտվե՞ց, այսուհետեւ միմյանց հանդեպ բարեկամակա՞ն է լինելու մեր դիրքորոշումը: Բոլորը արտահայտվում են համագործակցության օգտին: Այնուհետեւ ես հարցնում եմ. ինչո՞ւ Թուրքիան: Այդ հարցը Հայաստանի համար երկու պատճառաբանություն ունի. առաջինը տնտեսական է: Նրանք ցանկանում են Հայաստանի եւ Թուրքիայի միջեւ բացել Մարգարայի սահմանային անցակետը, անմիջապես սկսել սահմանային առեւտուր եւ օդային հաղորդակցություն հաստատել երկու երկրների միջեւ: Երկրորդ պատճառաբանությունը քաղաքական է: Ներկայումս Հայաստանում տիրում է այն կարծիքը, թե ինչպես հարեւան հանրապետություններ, այնպես էլ Միջին Ասիա տանող ճանապարհներն անցնում են Անկարայով: Սակայն դրական բոլոր տեղաշարժերով հանդերձ սխալ կլինի ենթադրել, որ Հայաստանում բոլորը սիրով են լցված Թուրքիայի հանդեպ: Անցյալում տեղի ունեցած պատմական իրադարձությունների հարցում նախկինում արմատակալած տեսակետները բոլորի կողմից գրեթե նույնությամբ պաշտպանվում են: Սակայն աշխարհում տեղի ունեցող փոփոխությունների ազդեցության տակ զգացմունքներն արդեն մի նոր դաշտի վրա են դրվում:

Իրականում Թուրքիայի հանդեպ Հայաստանի ներկայիս մոտեցումը պայմանավորված չէ միայն առօրյա դժվարություններով: Սա քաղաքական հեռակա ծրագրերի արդյունքն է նաեւ, մոտեցումը դիտվում է հանրապետության անկախացման եւ որպես անկախ պետականություն՝ գոյության պահպանման նախապայմանն է համարվում:

Թարգմանեց Ք. ՉԱՐՉՅԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Թատերականացված առաջնությունն ավարտվեց

Պատմության գիրկն անցավ խորհրդային եւս մեկ առաջնություն՝ 54-րդը: Չեմ կարծում, որ այն լավ հուշեր թողած լինի որեւէ մի անկեղծ ֆուտբոլասերի մոտ: Բոլորի համար էլ արդեն գաղտնիք չէ, որ առուծախը խորհրդային ֆուտբոլում սովորական երեւույթ է դարձել, եւ գնալով ոչ միայն դրանց շրջանակներն են ընդլայնվում, այլեւ գներն են բարձրանում: Այսպես, կուլիսների ետեւում վերջին տուրերի պայմանավորված ամեն մի հանդիպման մասին, կախված դրա նշանակությունից, խոսում են 100-ից 150 հազար ռուբլու մասին: Եզրափակիչ տուրի 8 զույգերից հավանաբար միայն «Տորպեդո»-«Դինամո» (Կիեւ), «Սպարտակ»-«Մետալուրգ» եւ «Դինամո» (Մինսկ)-«Արարատ» հանդիպումներն էին անկեղծ, այն էլ սուբյեկտիվ պատճառներով, իսկ մյուսները լրիվ կասկածելի էին: Համենայն դեպս, առանց սխալվելու կարելի էր գուշակել դրանց արդյունքները: Այլապես ինչով բացատրել լինել-չլինելու համար իրար միջեւ կատաղի պայքար ծավալած «Պախտակոր»-ի, «Մետալիստ»-ի եւ Վլադիկավկազի «Սպարտակ»-ի վերջին 2 տուրերում անցկացրած 6 հանդիպումներում համատեղ ձեռք բերած 5 հաղթանակը: Ընդ որում, Վլադիկավկազի «Սպարտակ»-ը 2 հաղթանակը տոնել է արտագնա խաղերում: «Պախտակորն» էլ անհրաժեշտ 2 միավորը վաստակել է հյուրընկալվելիս: Այդ այն դեպքում, երբ հիշյալ 2 թիմերը մինչ այդ արտագնա խաղերում մեկական հաղթանակ էին տարել: Հատկապես մեծ աղմուկ էր հանել նախավերջին տուրում Մինսկում կայացած «Դինամո»-«Սպարտակ» (Վլադիկավկազ) հանդիպումը, որն ավարտվել էր հյուրերի հաղթանակով՝ 1:0 հաշվով:

Բելոռուսական հեռուստատեսությունն ու ռադիոն, տեղական մամուլն այդ կապակցությամբ, ինչպես ասում են, քարը քարի վրա չեն թողել: Ահա թե ինչ է գրում կարճ ժամանակում մեծ հեղինակություն ձեռք բերած «Պրեսս-Բոլ» մարզական շաբաթաթերթը. «... **Հիմա պարզապես համակերպվել ենք այն բանին, որ հանդիպումների արդյունքներն ուղղակի կարող են կախված լինել ոչ թե մրցակցի ուժից, այլ նրա մրցաշարային եւ նյութական վիճակից, միավորների «կարեւորության» աստիճանից, տեսանելի անցյալում նրանց միջեւ հանդիպումների ընդհանուր հաշվեկշռից: Համամիութենական առաջնություններում այդ ամենը հավանաբար միշտ եղել է: Համենայն դեպս, համարձակորեն կարելի է հաստատել, որ պայմանավորված խաղերը, որպես շուկայական հարաբերությունների նախատիպ, ֆուտբոլային տնտեսությունում հայտնվել են անհամեմատ վաղ, քան պայմանագրային գները:**

Ուկրաինան առաջնությունում հանդես է գալիս ոչ թե 6, այլ մեկ թիմով: Մրցաշրջանի սկզբնամասում ոչոքիները բաժանելով յուրայիններին, հետո միավորներն է «արդարացիորեն» բաժանում առաջատարներին ու հետնապահներին, կախված, թե ում է ավելի պետք: Վերջնագծում կտրուկ ակտիվանում են վտանգավոր գոտում գտնվող թիմերը, չնայած վերջիններիս հաղթանակները տրվում են ուղղակի իմաստով բանկ գներով»:

Տխրահռչակ հանդիպումից հետո Մինսկի «Դինամո»-ի գլխավոր մարզիչ Միխայիլ Վերգիենկոն էլ հեռուստատեսությանը տված հարցազրույցի ժամանակ չժխտեց կատարվածը. «**Ամբողջովին համակարծիք եմ ֆուտբոլասերների հետ: Դա խայտառակություն էր: Խաղից առաջ խոսակցություններ էին գնում, որ արդյունքը կարող է մաքուր չլինել: Հանդիպումը հաստատեց, որ նման ենթադրությունները անհիմն չէին: Մեր թիմը, փաստորեն, չխաղաց: Ես պահանջ չեմ կարող ներկայացնել միայն 3 խաղացողի՝ Կուրբիկոյին, Ժուրավլին եւ Վելիչկոյին**»:

«Արարատ»-ի դեմ «Դինամո»-ն խաղաց զգալիորեն բարձացված կազմով: Որպես ականատես կարող եմ վկայել, որ արտագնա վերջին 2 հանդիպումը «Արարատ»-ն անցկացրեց մակարդակով եւ արժանիորեն գրավեց 7-րդ տեղը, որը պետք է հաջողություն համարել: Անցյալ տարի էլ մեր թիմը 7-րդ տեղում էր, սակայն չպետք է մոռանալ, որ առաջնությանը մասնակցում էր ընդամենը 13 թիմ:

– **Մեր թիմի ելույթներից ու վերջնական արդյունքներից եւ գոհ եմ, եւ դժգոհ**,– ասաց «Արարատ»-ի գլխավոր մարզիչ Արմեն Սարգսյանը,– **մենք խոսացել էինք մտնել ուժեղագույն հնգյակ**: Չստացվեց: Բանակայինների հետ չարաբաստիկ խաղից հետո մեր երիտասարդ խաղացողները կորցրել էին վստահությունը եւ մի քանի անտեղի միավորներ կորցրինք: Մյուս կողմից, մեզ հաջողվեց թիմը համալրել խոստումնալից խաղացողներով:

Սպորտ հասարակության մեջ եւ հասարակությունից անկախ լինել՝ հնարավոր չէ: Եվ «Արարատ»-ն էլ չէր կարող չտառապել խորհրդային ֆուտբոլին հատուկ հիվանդությամբ ու մեղսակից չլինել: Միայն այս տարի խիստ կասկածելի էին «Արարատ»-«Դինամո» (Կիեւ), «Դինամո» (Կիեւ)-«Արարատ», «Արարատ»-«Պամիր», «Պամիր»-«Արարատ», «Արարատ»-«Դինամո» (Մոսկվա) հանդիպումները: Չեմ ուզում հանդես գալ որպես դատավոր եւ մեղադրել մարզիչներին,

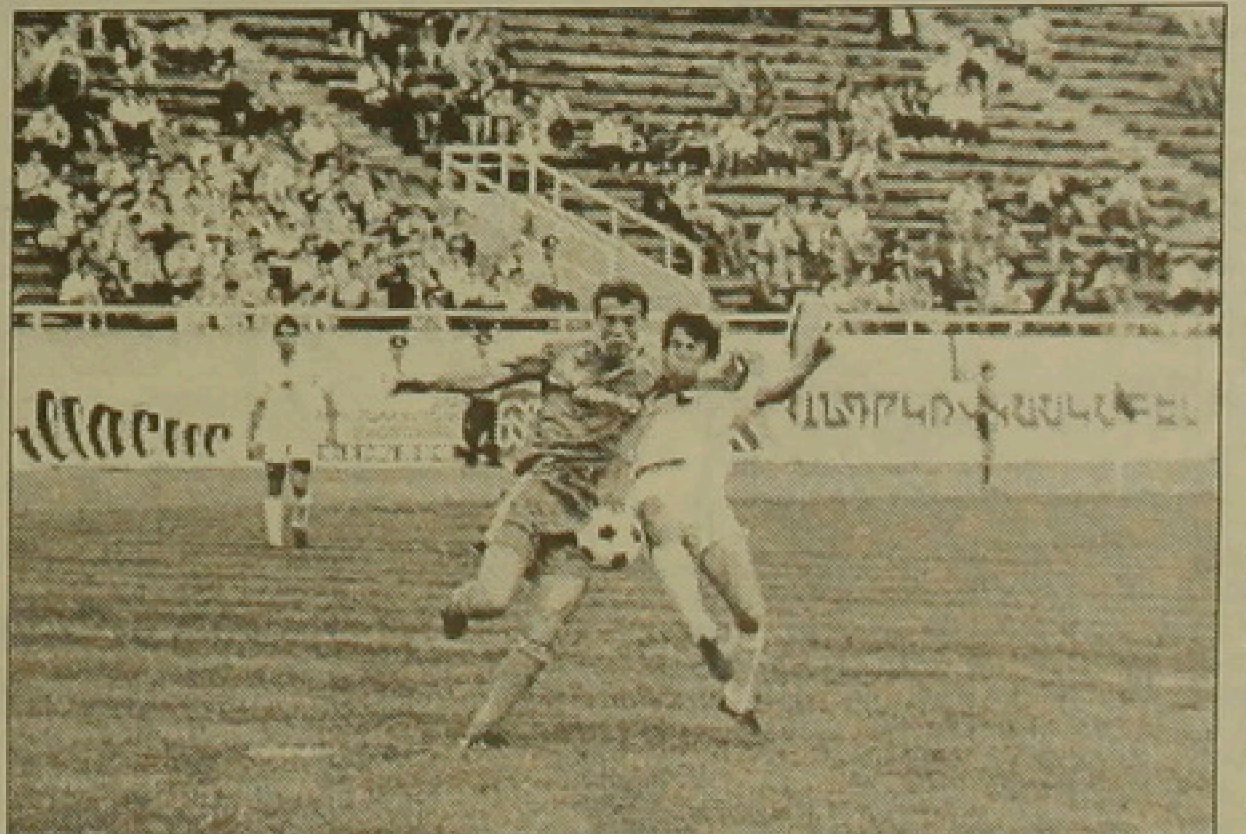

Լուսանկարը՝ Կարո ԱՌՓՍԵՅԱՆԻ

կամ ֆուտբոլիստներին, քանի որ նույնիսկ ցանկության դեպքում էլ հաճախ չես կարող խուսափել վարակիչ հիվանդությունից: Բայց այդպես կարելի է կորցնել նաեւ վերջին ֆուտբոլասերին:

Գործընկերս՝ բելոռուսական հեռուստատեսության մեկնաբանը, պատմեց, թե ինչպես Մինսկի «Դինամոն» Դուշանբեի «Պամիր»-ին եւ Կիեւի իր ակումբակիցներին վերադարձրեց անցյալ տարվա պարտքերը՝ սեփական հարկի տակ միավորները բաժանելով նրանց հետ, քանի որ հիշյալ թիմերը նախորդ առաջնության եզրափակիչ երկու տուրում փրկել էին Մինսկի «Դինամո»-ին բարձրագույն խմբից դուրս մնալու վտանգից:

Ինչեւէ, չխտացնենք գույները եւ անդրադառնանք «Արարատ»-ի ելույթներին: Թիմի ուժեղագույն օղակը մնում է պաշտպանությունը: Կրկին իրենց լավագույն կողմերով դրսեւորեցին Երվանդ Սուքիասյանը, Վարդան Խաչատրյանը, Ալբերտ Սարգսյանը, Սարգիս Հովհաննիսյանը, Աշոտ Խաչատրյանը: Իսկ լավագույնը երեւի Երվանդ Սուքիասյանն էր, որը հավասար ու բարձր մակարդակով անցկացրեց ամբողջ առաջնությունը եւ միակն էր, որ մասնակցեց բոլոր խաղերին, այն էլ առանց փոխարինման:

Մարզիչներին հաջողվել է համբերատար կոլեկտիվ ստեղծել: Թիմում հայտնվել են մեծ թվով երիտասարդ եւ հեռանկարային ֆուտբոլիստներ:

Հիմնական կազմի համազգեստ հագած Արմեն Պետրոսյանը, Երվանդ Կրբաշյանը, Լեւոն Ստեփանյանը, Արմեն Շահգելդյանը, Վարազդատ Ավետիսյանը, Հայկ Մխիթարյանը դեռ պատանիներ են, եւ նրանց հետ հույսեր կարելի է կապել:

Իսկ ինչպիսի՞ն կլինի հաջորդ առաջնությունը: Կկայանա՞ արդյոք այն: Այս հարցը շատերին է հուզում: Ահա թե այդ մասին ինչ է ասում Մինսկի «Դինամո»-ի պետ Լեոնիդ Գարայը. «**Բարձրագույն խմբի առաջնությունն անհրաժեշտ է բոլորիս եւ եթե քաղաքական խանգարիչ հանգամանքները չլինեն, այն անպայման կկայանա: Համենայն դեպս, ինչպես հայտնել է համամիութենական ֆեդերացիայի պրեզիդենտ Վյաչեսլավ Կոլոսկովը, բոլոր հանրապետությունների ֆեդերացիաները հերթական առաջնությանը մասնակցելու իրենց նախնական համաձայնությունն արդեն տվել են: Իսկ ուկրաինական ֆեդերացիան հայտնել է, որ իրենց թիմերը կարող են մասնակցել առաջնությանը, եթե այն բաց հայտարարվի**»:

Սուրեն ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆ

ԽՍՀՄ ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ ԽՄԲԻ 54-ՐԴ ԱՌԱՋՆՈՒԹՅԱՆ ԱՄՓՈՓԻՉ ԱՂՅՈՒՍԱԿ

	Ընդամենը						Սեփական դաշտում						Մրցակիցների դաշտում					
	խ	հ	ո	պ	գ	մ	խ	հ	ո	պ	գ	մ	խ	հ	ո	պ	գ	մ
1. ԲԿՄԱ	30	17	9	4	57-32	43	15	12	1	2	37-15	25	15	5	8	2	20-17	18
2. Սպարտակ Մ.	30	17	7	6	57-30	41	15	11	2	2	34-12	24	15	6	5	4	23-18	17
3. Տորպեդո	30	13	10	7	36-20	36	15	8	3	4	18-18	19	15	5	7	3	18-12	17
4. Չեռնոմորեց	30	10	16	4	39-24	36	15	7	6	2	22-9	20	15	3	10	2	17-15	16
5. Դինամո Կ.	30	13	9	8	43-34	35	15	8	4	3	27-19	20	15	5	5	5	16-15	15
6. Դինամո Մ.	30	12	7	11	43-42	31	15	7	6	2	29-17	20	15	5	1	9	14-25	11
7. Արարատ	30	11	7	12	29-36	29	15	10	4	1	19-8	24	15	1	3	11	10-28	5
8. Դինամո Մն.	30	9	11	10	29-31	29	15	7	6	2	18-8	20	15	2	5	8	11-23	9
9. Դնեպր	30	9	10	11	31-36	28	15	6	6	3	19-14	18	15	3	4	8	12-22	10
10. Պամիր	30	7	13	10	28-32	27	15	6	8	1	20-12	20	15	1	5	9	8-20	7
11. Սպարտակ Վ.	30	9	8	13	33-41	26	15	6	6	3	21-16	18	15	3	2	10	12-25	8
12. Շախտյոր	30	6	14	10	33-41	26	15	5	6	4	20-16	16	15	1	8	6	13-25	10
13. Մետալուրգ	30	9	7	14	27-38	25	15	9	4	2	23-11	22	15	0	3	12	4-27	3
14. Պախտակոր	30	9	7	14	37-45	25	15	7	6	2	23-12	20	15	2	1	12	14-33	5
15. Մետալիստ	30	8	9	13	32-43	25	15	6	4	5	21-18	16	15	2	5	8	11-25	9
16. Լոկոմոտիվ	30	5	8	17	18-47	18	15	5	4	6	12-14	14	15	0	4	11	6-33	4

digitised by A.R.A.R.@

Պատրաստ է միջհանրապետական առևտրական պայմանագիրը

Ինքնիշխան հանրապետությունների նյութատեխնիկական ապահովման մարմինների ներկայացուցիչները «սկզբունքորեն համաձայնեցին» փոխադարձ պայմանագրերով և տնտեսական հանրության ընդհանուր կարիքների համար ապրանքների մատակարարման գների և ծավալների մասին պայմանագրի տեքստի հետ: Դա այն փաստաթղթերից մեկն է, որը պետք է ստորագրեն տնտեսական հանրության մասին պայմանագրի անդամները: «ԻՖ»-ի թղթակցին տված հարցազրույցում այդ մասին հայտարարեց ԽՍՀՄ ժողտնտեսության նյութատեխնիկական ապահովման հանձնաժողովի ղեկավար Պյոտր Սոլոմկան: Նա հույս հայտնեց, որ հանրապետությունները կստորագրեն այդ պայմանագիրը:

Պայմանագրի նախագիծը նախատեսում է, որ հանրության անդամները կհամաձայնեցնեն ապրանքների (ծառայությունների) սահմանափակ քանակի փոխադարձ մատակարարումները և գները երաշխավորելու մասին: Պ. Սոլոմկայի խոսքերով, այսօր այն պետք է ընդգրկի շատ դեֆիցիտ ապրանքների մոտ 1600 անուններ, իսկ հետագայում կկրճատվի ավելի քան երկու անգամ:

Մնացած ապրանքների փոխադարձ փոխանակումը անմիջապես կիրագործվի ձեռնարկությունների միջև կամ բորսաների և այլ առևտրամիջնորդական կազմակերպությունների միջոցով: Հանրության անդամները բանակցություններ կանցկացնեն ապրանքների ներմուծման և արտահանման ներկա սահմանափակումների վերաբերյալ: Վերցված պարտավորությունները չկատարելու դեպքում պետությունը ստիպված կլինի պարտնյորին վճարել տուժածը բորսայի միջին գներով:

Նախագծով նախատեսվում է անցկացնել գնագոյացման համաձայնեցված քաղաքականություն, որը ենթադրում է գների հետևողական ազատականացում: ■

Կրճատվում է միութենական արտգործնախարարությունը

ԽՍՀՄ արտաքին գործերի նախարար Բորիս Պանկինը հայտարարեց, որ կենտրոնական արտգործնախարարությունն անհրաժեշտ է ինքնիշխան պետությունների և նրանց քաղաքացիների շահերը միջազգային ասպարեզում պաշտպանելու, ինչպես նաև աշխարհում կայունություն և հավասարակշռություն ապահովելու համար, քանի որ ԽՍՀՄ-ի կողմից ստորագրվել է 15 հազար միջազգային պայմանագիր, որոնցից 600-ը բազմակողմանի: Նա ելույթ ունեցավ նոյեմբերի 4-ին Մոսկվայում կայացած արտգործնախարարության կոլեգիայի նիստում:

Բ. Պանկինն ասաց, որ միութենական արտգործնախարարությունը Պետխորհրդի քննարկմանը ներկայացրեց մի շարք փաստաթղթեր: Նախատեսվում է, մասնավորապես, դիվանագիտական աշխատակիցների քանակի «խնայողի կրճատում» (երեք անգամ), որոնց թիվը կկազմի 2-2,5 հազար:

Նիստից հետո «Դիվանագիտական համայնապատկեր»-ի թղթակցին տված հարցազրույցում Բ. Պանկինը հայտարարեց խորհրդային դեսպանատներում աշխատող ռազմական հետախուզության սպաների թիվը կրճատելու անհրաժեշտության մասին: Ավելի վաղ նա պնդում էր, որ ՊԱԿ-ի աշխատակիցները չպետք է աշխատեն արտգործնախարարությունում: Այժմ, ըստ երևույթին, եկավ Գլխավոր հետախուզական վարչության աշխատակիցների հերթը, որոնք ավելի հաճախ են հայտարարվում persona non grata և դուրս ուղարկվում: ■

ԽՍՀՄ-ը կդադարեցնի նավթի մատակարարումները Հարավսլավիա

ԽՍՀՄ-ը կդադարեցնի նավթի մատակարարումները Հարավսլավիայի այն հանրապետությանը, որի նկատմամբ տնտեսական պատժամիջոցների մասին որոշում կընդունվի: Ինչպես «Դիվանագիտական համայնապատկեր»-ի թղթակցի հետ զրույցի ժամանակ հայտարարեց բարձրաստիճան խորհրդային դիվանագետը, այդպիսի միջոցառումը նախատեսված է ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի կողմից սեպտեմբերին ընդունված բանաձևով:

Դիտորդների կարծիքով, Հաագայում տեղի ունեցող Եվրոպական հանրության նիստում կամփոփվեն Հարավսլավիայի խնդրի քաղաքական լուծում գտնելու փորձերը: Կրակադադարի խախտումները ավելի շուտ կստիպեն եվրոպական միջնորդներին դիմել այնպիսի քայլի, ինչպիսին է տնտեսական էմբարգոն Հարավսլավիայի մեկ կամ մի քանի հանրապետությունների նկատմամբ:

Երբ նույն եզրակացության գան և ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի մշտական ներկայացուցիչները, ապա ԽՍՀՄ-ը կաջակցի պատժամիջոցներին և կդադարեցնի նավթի մատակարարումները Հարավսլավիա: ■

Արտաքին պարտքը պետք է անվերապահորեն վճարվի

«Երբ նույնիսկ մեկ ինքնիշխան հանրապետություն հրաժարվի վճարել ԽՍՀՄ արտաքին պարտքի իր մասը, ապա դա կարող է ներդրումներից զրկել և իրեն, և բոլոր մնացած հանրապետություններին», *«Դիվանագիտական համայնապատկեր»*-ի թղթակցի հետ զրույցի ժամանակ հայտարարեց ԽՍՀՄ արտգործնախարարությունում տնտեսական փորձագետը: Նրա խոսքերով, հենց այդ է *«համապարտ պատասխանատվության»* սկզբունքը, որին համաձայնեցին «Մեծ յոթնյակի» հետ վերջերս Մոսկվայում տեղի ունեցած հանդիպման ժամանակ բոլոր 12 հանրապետությունների ներկայացուցիչները:

Փորձագետը հիշեցրեց, որ, երբ այսօր ինչ-որ մեկը հայտարարում է չվճարելու իր ցանկության մասին, ապա նա մոռանում է իրավականորեն հաստատված իր միջազգային պարտավորությունները:

Արևմուտքը, ինչպես նշեց դիվանագետը, պարզ հասկացրեց, որ չի ցանկանում երկկողմանի հարաբերություններ հաստատել ինքնիշխան հանրապետությունների հետ, մինչև որ չմարվի ԽՍՀՄ-ի ամբողջ պարտքը: Երբ Ադրբեջանը կամ որևէ այլ հանրապետություն չի ցանկանում այսօր վճարել իր արտաքին պարտքը, ապա դրանով նա խախտում է իր իսկ խոստումը, վնասում և իրեն, և մյուսներին, նշեց փորձագետը: ■

Նախիջևանը օգնում է

Նոյեմբերի 5-ին Նախիջևանի Գերագույն մեջլիսը որոշում ընդունեց ստեղծել հատուկ հանձնաժողով, որը պետք է մինչև նոյեմբերի 15-ը համապատասխան առաջարկություններ ներկայացնի: Նախիջևանը պահանջեց նաև, որ Անդրկովկասի զինվորական օկրուգի սահմանապահ զորքերի հրամանատարությունը երկու օրվա ընթացքում լուծի Նախիջևանի տարածքում գտնվող սահմանամերձ մի շարք ուղեկալների վերաենթակայության հարցը: ■

Մոլդովայի ազգային ճակատի կողմնակիցները Քիշնևում տեղի ունեցած հանրահավաքում բանաձև ընդունեցին ի աջակցություն ճակատի գործադիր կոմիտեի դիրքորոշմանը, որը հանդես է գալիս դեկտեմբերի 8-ին Մոլդովայի նախագահի ընտրություններ անցկացնելու դեմ:

Հանրահավաքին հանրապետության ղեկավարությունից կրկին պահանջվեց վերամիավորել Մոլդովան Ռումինիայի հետ: ■

Քաղցրավենիքը՝ արտասահմանից

Երևում է, Ուկրաինան ստիպված կլինի երեխաների ամանորի տոնական քաղցրավենիքը գնել արտասահմանում: Խնդրագրերն արդեն ուղարկվել են ԱՄՆ և Կանադա:

Բանն այն է, որ Ամանորին և Սուրբ ծննդին երեխաներին տրվող կոնֆետների հավաքածուների պատրաստման համար ոչինչ չկա. հում, փաթաթելու թուղթ, պիտակներ: Հրուշակեղենի գործարանների թողարկած արտադրանքի տեսակազմը, մասնավորապես, Զապորոժիեում, Դնեպրոպետրովսկում, Կիրովոգրադում և այլ քաղաքներում կտրուկ նվազել է: Շոկոլադի կոնֆետների մասին խոսք, ընդհանրապես, լինել չի կարող. չկա կակաո, շաքար, չնայած Ուկրաինան այդ մթերքի ամենախոշոր արտադրողներից մեկն է երկրում: ■

Տաջիկստանը պատրաստ է մտնել «Իսլամական համաժողով»

Տաջիկստանի արտաքին գործերի նախարար Լաքիմ Կայումովը հայտարարեց, որ նրա գերատեսչությունը քննարկում է **«Իսլամական համաժողով»** կազմակերպություն հանրապետության մտնելու հարցը:

«ԻՖ»-ի թղթակցին տված հարցազրույցում նախարարը հաղորդեց, որ այդ հարցը վերջնականապես կլուծվի Տաջիկստանի նախագահի ընտրությունից հետո:

Լ. Կայումովի խոսքերով, դա կօգնի ոչ միայն հանրապետության արտաքին քաղաքական գործունեությունը ակտիվացնելուն, այլև տնտեսական պարտնյորներ գտնելուն մուսուլմանական Արևելքի երկրներում: ■

Ռումիններին վտարում են Վիբորգից

Նոյեմբերի 2-ին Վիբորգի քաղխորհրդի գործկոմը կոչ արեց Ռուսաստանի նախագահ Բ. Ելցինին թույլատրել մոտ 200 ռումին քաղաքացիների բռնի տեղահանումը քաղաքից:

Քաղաքային ներքին գործերի վարչության տվյալներով, երբ ֆիննական իշխանությունները հրաժարվեցին ռումիններին տալ Ֆինլանդիա մուտքի վիզաներ, նրանք սկսեցին բողոքի ցույցը, որն ուղեկցվում էր հանրային միջադեպերով: Հրահրվեցին մի քանի դաժան բախումներ տեղացիների հետ: Բացի այդ, ռումինները հրաժարվում են իշխանություններին ներկայացնել իրենց անձնական փաստաթղթերը օրենքի այդ խախտումները գրանցելու համար:

Վիբորգի ներքին գործերի վարչությունը տեղեկացնում է, որ լուրերը տվյալ դեպքերի զարգացման մասին կանոնավոր կերպով հաղորդվում են Ռուսաստանի Գերագույն խորհուրդ և արտաքին գործերի նախարարություն: ■

Գագաուզները նախապատրաստվում են ընտրություններին

Նոյեմբերի 3-ին տեղի ունեցած Գագաուզիայի Գերագույն խորհրդի նիստում որոշում ընդունվեց դեկտեմբերի 1-ին հանրապետության նախագահի ընտրություններ անցկացնելու մասին: Միաժամանակ կանցկացվի Գագաուզիայի անկախության և ինքնիշխան պետությունների նոր ստեղծվող միությանը միանալու հանրաքվե: Նիստում քննարկվեց և առաջին ընթերցմամբ ընդունվեց Գագաուզիայի սահմանադրության նախագիծը: ■

Կովկասի ժողովուրդների հանրապետություն

Նոյեմբերի 2-ին Սուխումում ավարտված Կովկասի լեռնային ժողովուրդների համագումարում պատգամավորները հայտարարեցին, որ մտադիր են ստեղծել անկախ Հյուսիս-Կովկասյան Լեռնային Հանրապետություն:

Համագումարի աբազին, աբխազ, ադիղեյ, ավար, չեչեն, չեչեն-ակին, դարգին, կաբարդին, լակ, օսեթ, չերքեզ, շապսուգ ժողովուրդների լիազոր պատգամավորները ստորագրեցին Կովկասի լեռնային ժողովուրդների կոնֆեդերատիվ միության մասին պայմանագիրը:

Կոնֆեդերացիայի առաջին նախագահ ընտրվեց ազգությամբ կաբարդին Յուրի Շանիբովը, Կովկասի հանրապետությունների կոմիտեի նախագահ՝ ազգությամբ աբխազ Կոնստանտին Օզգանը, Կովկասի խորհրդարանի նախագահ՝ ազգությամբ չեչեն Յուսուպ Սոսլամբեկովը, միջնորդական դատարանի նախագահ՝ ազգությամբ աբխազ Զուրաբ Աչբան:

Յուրի Շանիբովը լրագրողներին հայտարարեց, որ Լեռնային հանրապետության կազմի մեջ կմտնեն ընդհանուր թվով 4 միլիոն մարդ ընդգրկող 16 ժողովուրդներ, որոնք *«ընդհանուր ջանքերով մտադիր են հակազդել Անդրկովկասի և նախկին ԽՍՀՄ-ի այլ հանրապետությունների սադրանքներին»*: Յու. Շանիբովի խոսքերով, հանրապետությունը կմնա Ռուսաստանի կազմում: Նախատեսվում է, որ հանրապետության մայրաքաղաքը կլինի Սուխումը: ■

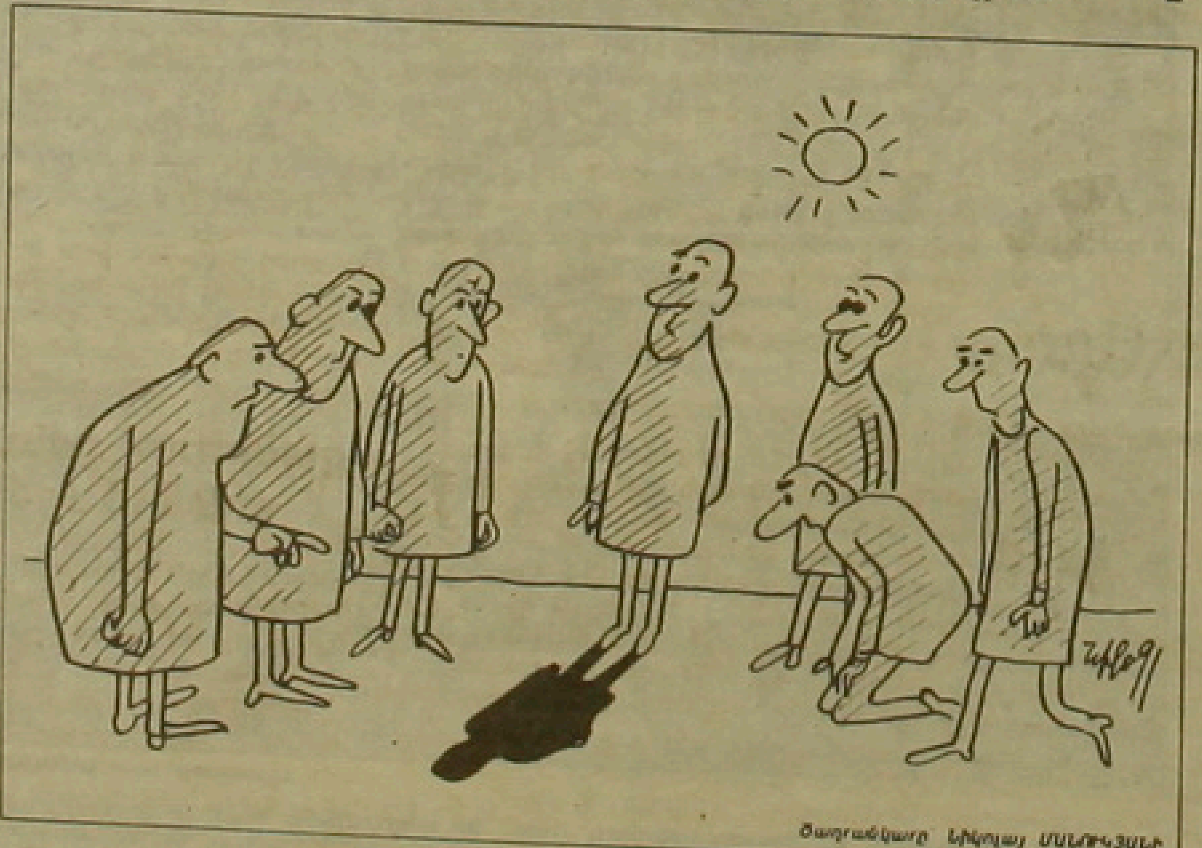

Ծաղրանկարը Նիկոլայ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆԻ

Թուրքիան կճանաչի Ադրբեջանի անկախությունը

Բաքվում Թուրքիայի գլխավոր հյուպատոս Ալթան Կարամանօղլին հայտարարել է, որ երբ հիմա Ադրբեջանը դիմի Թուրքիային իր անկախությունը ճանաչելու խնդրանքով, *«ապա այն կընդունվի դրականորեն»*:

Դեռ 1991 թ. օգոստոսին, երբ Ադրբեջանը անկախություն հայտարարեց, Թուրքիայի վարչապետը և արտաքին գործերի նախարարը լրագրողներին տեղեկացրին, թե *«Թուրքիան պատրաստ է ճանաչել Ադրբեջանի անկախությունը ամեն պահի, երբ նա ցանկանա»*:

Սակայն մինչև հիմա Ադրբեջանը նման խնդրանքով չի դիմել Թուրքիային: ■

Բարենպաստ պայմաններ ազատ ձեռնարկատիրության

ԽՍՀՄ ժողովրդական տնտեսության օպերատիվ ղեկավարման կոմիտեի փոխնախագահ Գ. Յավլինսկին կիրակի օրը մի փաստաթուղթ է ստորագրել, ըստ որի ինքնիշխան հանրապետություններին երաշխավորել է միջոցներ ձեռնարկել՝ բարենպաստ պայմաններ ստեղծելու ազատ ձեռնարկատիրության զարգացման համար: Մասնավորապես, երաշխավորվում է ձեռնարկության շահույթից գանձվող հարկը 15 տոկոսից ավել չսահմանել: Բացի դրանից, առաջարկվում է չեղյալ համարել արտահանման և ներմուծման վարկը, պահպանել միայն մաքսային տուրքը: ■

Քոլեջ-համալսարան Երևանում

Նոյեմբերի 2-ին **«Հրազդան»** հյուրանոցի սրահում կազմակերպված ընդունելությունը նվիրված էր մենեջմենթի բարձրագույն դպրոցի հիմնադրմանը, որի հովանավորներն էին Ամերիկայի Հայ Ավետարանչական Ընկերության Հայկազյան քոլեջ համալսարանը և Հայաստանի Հանրապետության բարձրագույն կրթության և գիտության պետական կոմիտեն: Ի դեպ, նույն ընկերակցությունը 1960 թ. սկզբին Բեյրութում բացեց Հայկազյան քոլեջը՝ համալսարանական մակարդակով, ուր անցած տարիների ընթացքում պատրաստվեցին մենեջմենթի հայ և օտարազգի հարյուրավոր մասնագետներ: ■

Տասներկու կիրովականցիներ կսովորեն Վենետիկում

Հայաստանի **«Ինտերկապ»** մարզաառևտրական բարեգործական կենտրոնի և Իտալիայի Վենետիկ քաղաքի **«Մուրադ Ռաֆայելյան»** վարժարանի տնօրենների նախաձեռնությամբ նոյեմբերի 3-ին Ապենինյան թերակղզի մեկնեցին կիրովականցի 12 դպրոցականներ (13 տարեկան):

Նրանք 5 տարի կսովորեն «Մուրադ Ռաֆայելյան» վարժարանում, իսկ ավարտելուց հետո հնարավորություն կստանան առանց քննության ընդունվել աշխարհի լավագույն բարձրագույն ուսումնական հաստատություններ: ■

Լուրերը՝ interfax-ի և մեր սեփ. թղթակիցների

Azg semi-weekly, 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 375010
phone: 58-1841, fax: (8-852)56-2941, telex: 243267 SULA SU
Խմբագիր՝ Հ. ԱՎԵՏԻՔՅԱՆ
Editor H. AVEDIKIAN
Դասիչ՝ 69149
«Պարբերական» հրատ. տպարան
©Macintosh համակարգչային շարուածքը Ռ.Ա.Կ. մամլոյ և տեղեկատուութեան կենտրոնի:

digitised by A.R.A.R.@